कर्नाटक सरकार

माय–मराठी

4

मराठी प्रथम भाषा पाठ्यपुस्तक
MARATHI FIRST LANGUAGE

इयत्ता चौथी

© KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

KARNATAKA TEXT BOOK SOCIETY (R.)
6th Cross, Malleshwaram,
Bengaluru - 560 003

Preface

The Textbook Society, Karnataka has been engaged in producing new textbooks according to the new syllabi prepared which in turn are designed based on NCF - 2005 since June 2010. Textbooks are prepared in 11 languages; seven of them serve as the media of instruction. From standard 1 to 4 there is the EVS and 5th to 10th there are three core subjects namely mathematics, science and social science.

NCF - 2005 has a number of special features and they are:

- Connecting knowledge to life activities.
- Learning to shift from rote methods.
- Enriching the curriculum beyond textbooks.
- Learning experiences for the construction of knowledge.
- Making examinations flexible and integrating them with classroom experiences. Caring concerns within the democratic policy of the country.
- Make education relevant to the present and future needs.
- Softening the subject boundaries integrated knowledge and the joy of learning.
- The child is the constructor of knowledge.

The new books are produced based on three fundamental approaches namely.

Constructive approach, Spiral Approach and Integrated approach.

The learner is encouraged to think, engage in activities, masters skills and competencies. The materials presented in these books are integrated with values. The new books are not examination oriented in their nature. On the other hand they help the learner in the total development of his/her personality, thus help him/her become a healthy member of a healthy society and a productive citizen of this great country India.

The Textbook Society expresses grateful thanks to the chairpersons, writers, scrutinisers, artists, staff of DIETs and CTEs and the members of the Editorial Board and printers in helping the Text Book Society in producing these textbooks.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

Nagendra Kumar
Managing Director
Karnataka Textbook SocietyÛ
Bengaluru, Karnataka

Prof. G.S. Mudambadithaya
Co-ordinator
Curriculum Revision and Textbook Preparation
Karnataka Textbook SocietyÛ
Bengaluru, Karnataka

हितगुज

मित्रहो,

भारतीय शिक्षण पद्धतीमध्ये अत्याधुनिकता आणण्यासाठी आणि शिक्षण अधिकाधिक विद्यार्थीकेंद्रित करण्यासाठी नवनवीन पद्धतींचा अवलंब केला जात आहे. पंचवार्षिक योजनांप्रमाणे विशिष्ट टप्प्यावर शैक्षणिक सुधारणांचे पुनरावलोकन करून वेळोवेळी विधायक बदलही केले जात आहेत. अर्थात शैक्षणिक सुधारणा करताना अलिकडच्या पंचवीस वर्षात 'समान राष्ट्रीय शैक्षणिक कार्यक्रम' राबविण्यात आला याची भारतवासीयांनी आवर्जून दखल घ्यायला हवी असे सांगावेसे वाटते.

सन 1986 मध्ये 'नवे राष्ट्रीय धोरण' स्वीकारून शिक्षण पद्धतीत राष्ट्रीय समानतेचा पाया घातला गेला. 1998 पासून संपूर्ण देशभर 'सामर्थ्याधारित शिक्षण' या सुधारित योजनेचा प्रारंभ झाला, आणि सुशिक्षित विद्यार्थ्यांना किमान सामर्थ्ये प्राप्त करून देण्याची जबाबदारी एक राष्ट्रीय कर्तव्य म्हणून शिक्षक बंधू भगिनींनी स्वीकारली.

बदलत्या काळाप्रमाणे आपण स्वतःच्या राहणीमान आचार विचारात बदल करत असतो. शिक्षणक्षेत्र त्याला अपवाद नाही. अत्याधुनिकता आत्मसात करणे, नव विचार घेऊन पुढे जाणे, हा तर 'विद्या सरितेचा' स्थायीभाव आहे. बदल म्हणण्यापेक्षा समाजाभिमुख असलेले समाजोपयोगी 'नवविचार' ही काळाची गरज असते. राष्ट्रीय पातळीवर या नवविचारांचे मंथन निरंतर होत असते. या विचारमंथनातून तयार होणारे 'नवनीत' बालविकासाला पुरक असेल अशी आशा मनी बाळगून 2005 मध्ये 'अभ्यासक्रमाची राष्ट्रीय चौकट' तयार करण्यात आली. एन.सी.इ.आर.टी. मध्ये तयार झालेल्या या राष्ट्रीय विचाराला 'एन.सी.एफ्.-2005' असे संबोधिण्यात आले आहे. एन.सी.एफ्.-2005 बाबत विस्ताराने शिक्षकमार्गदर्शिकेत माहिती दिलेली आहेच. तथापि या 'नॅशनल करिक्युलम फ्रेम वर्क 2005' प्रमाणे तयार केलेले प्रस्तुत पाठ्यपुस्तक आपल्या हाती देताना 'राष्ट्रीय विचारांचे बीजारोपण' करीत आहोत असा ठाम विश्वास पाठ्यपुस्तक मंडळाला वाटतो.

सत्य आणि अहिंसेच्या तत्वांवर दृढ विश्वास असणाऱ्या महात्मा गांधीजीनाही मानवी हक्कांसाठी 'छोडो भारत' सारखी चळवळ उभारून 'चलेजाव' चा नारा द्यावा लागला;

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

स्वातंत्र्यासाठी ‘करो या मरो’ ही घोषणा द्यावी लागली.... म्हणजेच कणखर व्हावे लागले हे ऐतिहासिक सत्य विसरून चालणार नाही.

‘एन.सी.एफ्-2005’ मधून विचाराने, आचाराने कणखर आणि प्रतिभावान भारताच्या उभारणीचे बिजारोपण केले आहे.

शिक्षणाच्या या नवविचारातून प्रेरणा घेऊन भाषा, गणित, विज्ञान आणि विशेषतः समाजविज्ञान या सर्वच विषयातून एक प्रगल्भ राष्ट्रीय चेतना देण्याचे ध्येय ‘भारतीय शिक्षणाने’ उराशी बाळगले आहे. या राष्ट्रीय ध्येयाचा उद्देश ‘बलसागर भारत होवो। विश्वात शोभुनी राहो’ या पूज्य साने गुरुजींच्या शब्दात सांगून पाठ्यपुस्तक मंडळ आपले ‘हितगुज’ पूर्ण करीत आहे.

या राष्ट्रीय ध्येयाप्रत घेऊन जाण्यासाठी प्रस्तुत पाठ्यपुस्तक केवळ एक माध्यम आहे. वैचारिक बीजारोपणाचे ते एक साधन आहे. या साधनात सुधारणा करण्यासाठी सर्व शिक्षणप्रेमीनागरिक, शिक्षक बंधू-भगिनी व पालक बंधू भगिनींच्या विधायक सुचनांचे पाठ्यपुस्तक निर्देशनालयात स्वागत आहे. निर्देशनालयाच्या आदेशाप्रमाणे पुस्तक रचना समितीची यादी इंग्रजीमध्ये दिलेली आहे.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

प्रस्तुत पाठ्यपुस्तकाच्या निर्मितीमध्ये श्रीमती उषाताई गोगटे गर्ल्स हायस्कूल बेळगावचे मुख्याध्यापक श्री. एम्.के. मादार यांनी कार्यशाळांकरिता सभागृह आणि ग्रंथालय उपलब्ध करून दिले.

‘बाल भारती’ पुणे येथील मराठी विषयाचे विशेष अधिकारी प्रा. माधव राजगुरु यानी पाठ्यपुस्तक निर्मितीच्या कार्यात वेळोवेळी अमूल्य सल्ला दिला. लेखक व कवी यांची अनुमती मिळवून देण्याबाबत सहकार्य केले.

या पुस्तकातील एका पाठासाठी सुभाष फोटो स्टुडिओ, बेळगाव यांनी किल्ल्याचे फोटो उपलब्ध करून दिले.

पाठ्यपुस्तक मंडळ या सर्वांचे अत्यंत आभारी आहे.

पाठ्यपुस्तक मंडळ

TEXT BOOK COMMITTEE

CHAIRMAN

Shri. Madhav Kunte, Ushatai Gogte Girls' High School, Belagavi.

MEMBERS

Shri. P.K. Muchandikar, C.R.P. - Belgundi, Tal. & Dist. : Belagavi.

Shri. R.G. Kulkarni, Govt. Hr. Pry. Marathi School, Gunji Tal. : Khahapur, Dist. : Belagavi.

Shri. S.D. Pakhare, Govt. Hr. Pry. Marathi School, Kadoli, Tal. & Dist. : Belagavi.

Shri. C.R. Mohite, H.M. Govt. Hr. Pry. Marathi School, Sulaga (U), Tal. & Dist., Belagavi.

ARTIST

Shri. V.B. Shinge, Art Master, Karnataka High School, Dharwad.

SCRUTINIZER

Dr. Amrut Yardi, H.O.D. Marathi, Karnataka Arts College, Dharwad.

CHIEF CO-ORDINATOR

Prof. G.S. Mudambadithaya, Curriculum revision and text book preparation, KTBSLBengaluru.

CHIEF ADVISERS

Sri. Narasimaiah, Managing Director, KTBSLBengaluru.

Sri. C. Nagamani, Deputy Director, KTBSLBengaluru.

PROGRAMME CO-ORDINATOR

Smt. M. Bhagyavathamma, Assistant Director, KTBSLBengaluru.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ಪರಿಷ್ಕರಣೆ ಕುರಿತು

ಒಂದರಿಂದ ಹತ್ತನೇ ತರಗತಿಯ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯವರೂ ಅರ್ಥಸಚಿವರೂ ಆಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದರಾಮಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ 2014–15 ರ ಬಜೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿದರು. ತಜ್ಞರು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಮೂಲ ಆಶಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು: "ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯ, ನೈತಿಕಮೌಲ್ಯಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಿಕಸನ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಮನೋಭಾವ, ಜಾತ್ಯತೀತತೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬದ್ಧತೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾಗುವಂತೆ ತಜ್ಞರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಪುನರ್ ರಚಿಸಲಾಗುವುದು" – ಇದು ಬಜೆಟ್ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಸಾದರಪಡಿಸಿದ ಆಶಯ.

ಆನಂತರ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯು ಒಂದರಿಂದ ಹತ್ತನೇ ತರಗತಿಯವರೆಗಿನ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಗಾಗಿ 27 ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ದಿನಾಂಕ: 24.11.2014 ರಂದು ಆದೇಶಹೊರಡಿಸಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಗಳು ವಿಷಯವಾರು ಮತ್ತು ತರಗತಿವಾರು ಮಾನದಂಡಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ರಚಿತವಾದವು. ವಿವಿಧ ಪಠ್ಯವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಜ್ಞರು, ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಈ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಲಿಖಿತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಅನೇಕ ಆಕ್ಷೇಪಗಳು ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ತಪ್ಪು ಒಪ್ಪುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವ ಹೊಣೆಹೊತ್ತ ಈ ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ 'ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯವಸ್ತುವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ನಂತರ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವ' ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು 24.11.2014ರ ಆದೇಶದಲ್ಲೇ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆನಂತರ 19.09.2015 ರಂದು ಹೊಸ ಆದೇಶ ಹೊರಡಿಸಿ 'ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪುನರ್ ರಚಿಸುವ' ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸಮಗ್ರ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಗೊಂಡ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು 2016–17 ರ ಬದಲು 2017–18ನೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದೆಂದು ಇದೇ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಸಂಘಟನೆಗಳೂ ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಮಾಹಿತಿದೋಷ, ಆಶಯದೋಷಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಚಿವರಿಗೆ, ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ಅವುಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಸಮಿತಿಗಳಾಚೆಗೆ ಅನೇಕ ಸಂವಾದಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢಶಾಲಾ ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಸಂಘಗಳ ಜೊತೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಕಳಿಸಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಾಪಕರು, ವಿಷಯಪರಿವೀಕ್ಷಕರು ಮತ್ತು ಡಯಟ್ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಅಭಿಮತಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಮಾಜವಿಜ್ಞಾನ, ಗಣಿತ, ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಜ್ಞರಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಆನಂತರ ಸಭೆ ನಡೆಸಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳಾ ಸಂಘಟನೆ ಹಾಗೂ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಬಂಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಚಿಂತನೆ

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಪಡೆದ ಅರಿವಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಕಡೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಕೇಂದ್ರೀಯ ಶಾಲಾ (N.C.E.R.T) ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಜೊತೆ ರಾಜ್ಯದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ವಿಜ್ಞಾನ, ಗಣಿತ ಮತ್ತು ಸಮಾಜವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತಜ್ಞರ ಮೂರು ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಗಳು ನೀಡಿದ ತೌಲನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ರಾಜ್ಯ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರೀಯ ಶಾಲಾ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಿಗಿಂತ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟ ಕಡಿಮೆಯಾಗದಂತೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಆಂಧ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಜೊತೆ ನಮ್ಮ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಪಷ್ಟನೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಸಮಿತಿಗಳು ಮಾಡಿರುವುದು ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯೇ ಹೊರತು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಮಗ್ರ ರಚನೆಯಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗಾಗಲೇ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಧಕ್ಕೆಯುಂಟುಮಾಡಿಲ್ಲ. ಲಿಂಗತ್ವ ಸಮಾನತೆ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮಗ್ರತೆ, ಸಮಾನತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪರಿಷ್ಕರಣೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಹೀಗೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಚೌಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಮೀರಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಬಯಸುತ್ತೇನೆ: ಜೊತೆಗೆ ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನದ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಮಿತಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ವಿಷಯವಾರು ಉನ್ನತ ಪರಿಶೀಲನ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡೆದು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಸಂಪೂರ್ಣ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ 27 ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಹಾಗೂ ಉನ್ನತ ಪರಿಶೀಲನಾ ಸಮಿತಿಯ ಸಮಸ್ತರನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನೆಯುತ್ತೇವೆ. ಅಂತೆಯೇ ಸಮಿತಿಗಳ ಕೆಲಸ ಸುಗಮವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಲು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ದುಡಿದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘದ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೂ ನೆನೆಯುತ್ತೇವೆ. ಸಹಕರಿಸಿದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೂ ನಮ್ಮ ವಂದನೆಗಳು. ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನೀಡಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಸರ್ವ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಮತ್ತು ತಜ್ಞರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

JA. ±. µiÈzÊU0q
ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ನಿರ್ದೇಶಕರು
ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ (ರಿ)
ಬೆಂಗಳೂರು

(ಪ್ರೊ. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ)
ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷರು
ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಮಿತಿ
ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ (ರಿ)
ಬೆಂಗಳೂರು

ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಮಿತಿಗಳ ವಿವರ

ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷರು

ಪ್ರೊ. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ : ರಾಜ್ಯ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಮಿತಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ(ರಿ), ಬೆಂಗಳೂರು.

ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಮಿತಿ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಶ್ರೀಮತಿ ಎಸ್.ವಿ. ದೇಶಪಾಂಡೆ : ಸಹಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಆರ್.ಪಿ.ಡಿ ಕಾಲೇಜ್, ಬೆಳಗಾವಿ.

ಸದಸ್ಯರು

ಶ್ರೀಮತಿ ಕಿಶೋರಿ ಡಿ. ಜೋಷಿ : ನಿವೃತ್ತ ಸಹಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಮರಾಠಿ ವಿಭಾಗ, G I ಬಾಗೇವಾಡಿ ಕಾಲೇಜು, ನಿಪ್ಪಾಣಿ.

ಪ್ರೊ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಚೌಹಾನ್ : ಸಹಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಮರಾಠಿ ವಿಭಾಗ, ಮರಾಠಿ ಮಂಡಲ ಕಾಲೇಜು, ಬೆಳಗಾವಿ.

ಶ್ರೀಮತಿ. ಅಲಕಾ ಮುತ್ಕೇಕರ್ : ಸಹಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಮರಾಠ ಮಂಡಳ ಕಾಲೇಜು.

ಡಾ.ಎಸ್.ಎಂ ರಾಯಮಾನೆ : ಸಹಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕೆ.ಎಲ್.ಇ, ಬಿ.ಕೆ ಕಾಲೇಜು, ಚಿಕ್ಕೋಡಿ.

ಶ್ರೀ.ಪ್ರಕಾಶ್ ಬಿ.ನಾಗರ್ಲೆ : ನಿವೃತ್ತ ಶಿಕ್ಷಕರು, ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾ. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ.

ಉನ್ನತ ಪರಿಶೀಲನ ಸಮಿತಿ

ಶ್ರೀ ಸರಜು ಕಾಟ್ಕರ್ : ಮಹಾಂತೇಶ್ ನಗರ, ಬೆಳಗಾವಿ.

ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಾರುತಿ ಮರಾಠೆ : ಶ್ರೀಕಲ್ಪ , ಶಾಂತಿ ನಿಕೇತನ, ಟೀಚರ್ಸ್ ಕಾಲೋನಿ, ಬೆಳಗಾವಿ.

ಡಾ. ಗೋಪಾಲ್ ಎಸ್. ಮಹಾಮುನಿ ಅಲಿಯಾಸ್ ಸುತಾರ್ : ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಶಾಂತಿನಗರ, ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾ. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ.

ಸಲಹೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ:

¼Ê JA. ±. µiÈzÊU0q, : ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ(ರಿ), ಬೆಂಗಳೂರು–3

ಶ್ರೀಮತಿ ಎಂ. ಡಿ. ಉಷಾ, : ಉಪನಿರ್ದೇಶಕರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ(ರಿ), ಬೆಂಗಳೂರು–3.

ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಸಂಯೋಜಕರು:

ಎಲ್. ಶಂಕರೇಗೌಡ, : ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ(ರಿ), ಬೆಂಗಳೂರು–3.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

इयत्ता चौथी

अनुक्रमणिका

अ.नं.	पाठाचे नाव		कवी/लेखक	पृ.सं.
1.	भारत गौरव गीत	कविता	श्याम कुरळे	01
2.	भारतमाता		--	05
3.	दारोदारी एक झाड		--	09
4.	स्वच्छता गीत	कविता	अनुसया व्यं. कुंभार	16
5.	मी किल्ला बोलतोय		--	20
6.	परोपकारी नरेंद्र		संकलित	26
7.	कधी वाटते	कविता	प्रवीण दवणे	32
8.	खो-खो		संकलित	35
9.	फेसाटी सामना	कविता	वत्सला कर्णिक	40
10.	अडाणी खेडूत		संकलित	43
11.	पत्रलेखन		--	47
12.	बारा महिने	कविता	संकलित	53
13.	खरा नायक		--	57

R9D8J4

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

	14.	शेतकरी गीत	कविता	सौ. प्रतिभा लेले	65
	15.	साहसी शिरीष		संकलित	68
	16.	माझे गाव	कविता	कुसुमाग्रज	73
	17.	शकुन अपशकुन		--	76
	18.	संतवाणी	कविता	संत तुकाराम	81
	19.	शब्द संग्रह	--	--	85

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

U9B3V1

पाठ १

भारत गौरव गीत

बहुत पाहिले देश जगी परि तुजसम तूच महान
तूच आमुची शान भारता! तूच आमुचा मान ।।धृ।।
विभिन्न धर्म, विभिन्न जाती
परि सर्वांची समान नाती
मानवतेचा विश्व वृक्ष हा, इथे वाढतो छान ।।१।।
हिमगिरीचा उन्नत माथा
पावन इथली गंगा माता
फळाफुलांचा देश आमुचा आम्हास हा अभिमान।।२।।
देश असे हा नरवीरांचा
लक्ष्मी, अहिल्या अन् पन्नांचा
देशासाठी नर, नारींनी इथे वेचिले प्राण ।।३।।
स्वातंत्र्यास्तव बापू लढले
परसत्तेचे निशाण पडले
नीलाकाशी फडकत राही आज तिरंगी निशाण ।।४।।
मिळेल जर का पुनर्जन्म तर
पुन्हा मिळावा याच भूमिवर
जननी जन्मभूमी तुजसाठी मरणाचे वरदान.

– श्याम कुरळे

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

गौरव – सन्मान
परि – प्रमाणे, सारखे
महान – मोठा
शान – मान
उन्नत – उच्च, श्रेष्ठ
माथा – डोंगराचे शिखर
वेचिले – अर्पण केले
वरदान – आशीर्वाद

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

१) कवी कोणाचे गौरव गीत गात आहे?

२) भारताची पावन नदी कोणती?

३) आमचा देश कसा आहे?

४) महात्मा गांधीजींचे नाव या कवितेत काय म्हणून आले आहे?

५) कवीला मरण कोणासाठी हवे आहे?

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

आ) खालील प्रश्नांची उत्तरे ३–४ वाक्यात लिही.

१) कवी भारताला मानवतेचा विश्ववृक्ष असे का म्हणतो?

२) देशासाठी कोणी प्राणांचे बलिदान दिले?

३) कवीला कशाबद्दल अभिमान आहे?

४) कवीने कोणती इच्छा व्यक्त केली आहे?

इ) समानार्थी शब्द लिही.

१) विश्व	....	माया	....
२) वृक्ष	....	निशाण	....
३) भूमी	....	जननी	....

ई) विरुद्ध अर्थी शब्द लिही.

१) महान x .... अभिमान x ....

२) समान x .... जन्म x ....

३) भिन्न x ....

उ) जोड्या जुळव.

अ	ब
१) मानवतेचा	अ) फडके तिरंगी निशाण
२) फळाफुलांचा	ब) वेचिले प्राण
३) देशासाठी नरनारींनी	क) मरणाचे वरदान
४) नीलाकाशी	ड) विश्ववृक्ष
५) जन्मभूमी तुजसाठी	इ) देश आमुचा

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ए) कृती१

१) सुचविलेल्या धान्यांचा वापर करून तिरंगा ध्वज तयार कर.

साहित्य :

१) धान्य (मसूर डाळ, साबूदाणे, हिरवे मूग)

२) पांढरा कागद

३) फे विकॉल/डिंक

पांढरा कागद घेऊन तिरंगी ध्वजाचे चित्र काढ.

रेखांकित भाग गडद रंगाने रंगव व मधल्या भागात फे विकॉलच्या सहाय्याने योग्य धान्य चिकटव.

सुंदर तिरंगी ध्वज तयार होईल.

(टिप : अशा प्रकारे वेगवेगळ्या साहित्याचा वापर करून चित्र संग्रह तयार कर)

ओ) अंक जोडून चित्र तयार कर. (भारताचा नकाशा)

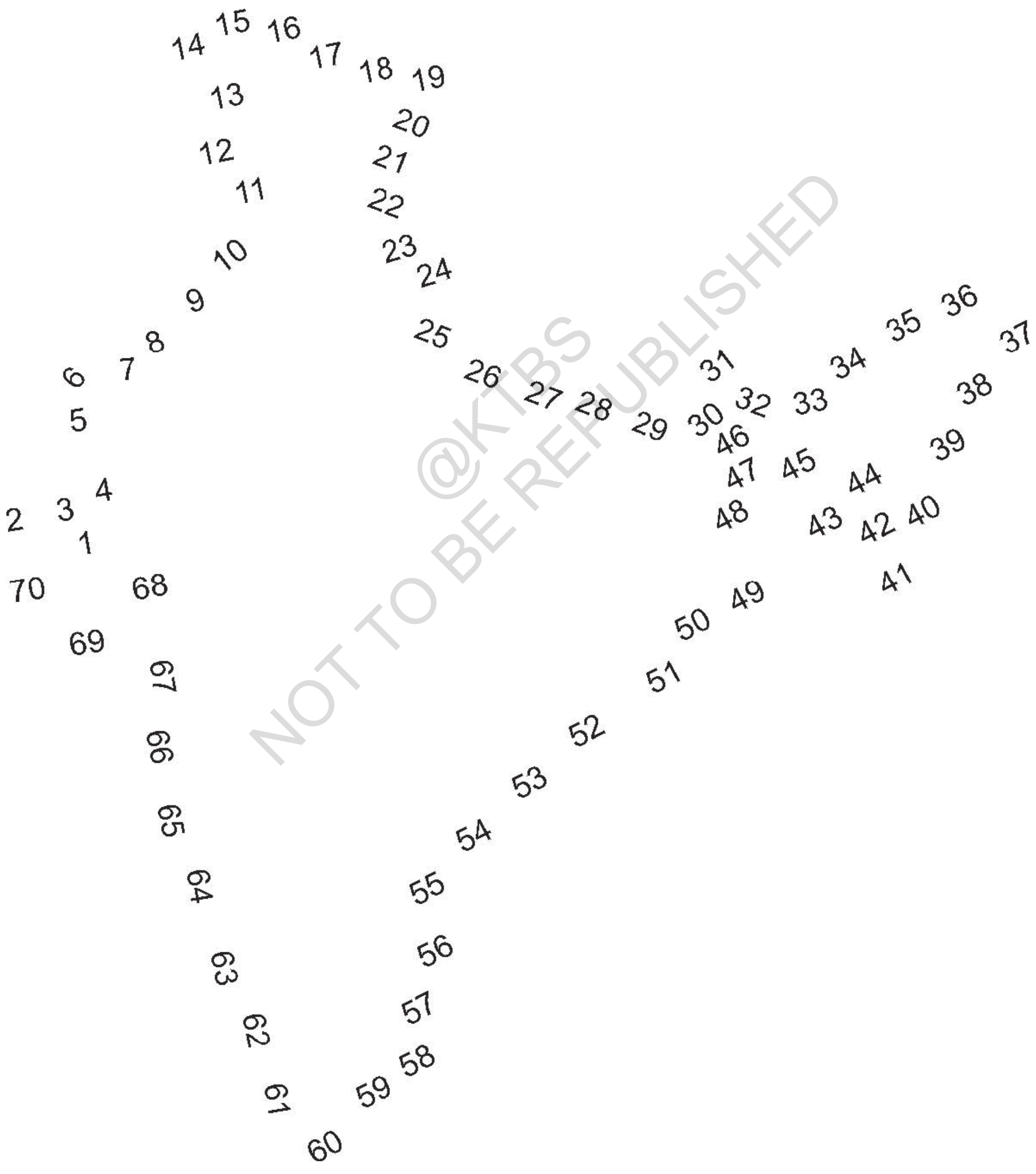

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ २

भारत माता

महाराष्ट्रातले पुणे हे शहर पूर्वीपासून ज्ञानाचे माहेरघर. विचारवंतांचे शहर, ऐतिहासिक महत्त्वाचे शहर. भारतात अनेक जुन्या चालीरीती, अंधश्रद्धा होत्या. त्यांचे निर्मूलन करून नवीन परंपरा निर्माण करणारे शहर म्हणून ओळखले जाते. याच जिल्ह्यातील शिवनेरी किल्ल्यावर शिवाजी महाराजांचा जन्म झाला. थोर समाजसुधारक महात्मा फुले, मुलींची पहिली शाळा प्रारंभ करणाऱ्या सावित्रीबाई फुले, देशाबद्दल प्रखर अभिमान व प्रेम असणारे लोकमान्य टिळक या सर्व थोर माणसांची पुणे हीच कर्मभूमी.

अशा या पुण्यनगरीत गजानन नावाचा मुलगा रहात होता. त्याच्या वडिलांची व लोकमान्य टिळकांची बरीच मैत्री होती. ते एकमेकांच्या घरी जात. त्यांच्यात भारतातील ज्ञान, अंधश्रद्धा, शिक्षण इत्यादी गोष्टींवर चर्चा होत असत. गजानन लहान असला तरी तो त्यांच्या गप्पा आवडीने ऐके. त्याला टिळकांच्या विषयी प्रेम व अभिमान होता.

एके दिवशी गजाननची आई गजाननला म्हणाली, ''गजू ऊठ, देवाची पूजा कर.''गजानन म्हणाला, ''आई मला कंटाळा आलाय.'' आई म्हणाली, ''देवाची पूजा करण्यात, कसला रे कंटाळा.'' ''आई लोकमान्य टिळकसुद्धा देवाला मानतात. पण ते

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

देवपूजा करण्यात वेळ वाया घालवित नाहीत'' गजानन म्हणाला. ''अरे बाळा, तू आपली तुलना कोणाशी करतोस? ते कुठे आणि तू कुठे?'' आई म्हणाली. ''अगं आई मी माझी तुलना त्यांच्याशी करत नाही. फक्त ते देवपूजेत वेळ वाया घालवित नाहीत असं म्हणतोय "गजानन म्हणाला". आई म्हणाली, ''अरे लोकमान्य टिळक पूजा करतात की नाही ते तुला नीट माहीत नसेल.'' गजानन म्हणाला, ''मग आई आज अनायासे ते आपल्या घरी येणारच आहेत. तेव्हा मी त्यांनाच विचारून खात्री करून घेतो. पण रागावू नकोस मी आता देवपूजा करेन.''

सायंकाळी लोकमान्य टिळक गजाननच्या घरी आले. गजाननने त्यांना गूळ पाणी दिले. लोकमान्य टिळक आणि गजाननच्या बाबांच्या बऱ्याच गप्पा झाल्या. ते जायला निघणार इतक्यात गजानन तिथे आला व म्हणाला, ''काका! तुम्ही देवाची पूजा करता का?'' लोकमान्य म्हणाले, ''हो! अगदी रात्रंदिवस.'' ''काय म्हणता! रात्रंदिवस! आणि ती कोणत्या देवाची?'' गजाननने विचारले. दिवाणखान्यातील भारतमातेचा फोटो दाखवत लोकमान्य म्हणाले, ''या भारतमातेची पूजा करतो.''

तात्पर्य : देशसेवा हीच खरी ईश्वर सेवा.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

गृहस्थ – व्यक्ती, माणूस दिवाणखाना – बैठकीची खोली

अनायासे – सहज उपलब्ध

अ) वाच व लिही.

१) लोकमान्य – ....

२) ओळख – ....

३) कंटाळा – ....

४) भारतमाता – ....

५) देवपूजा – ....

६) रात्रंदिवस – ....

आ) दिलेल्या नमुन्याप्रमाणे खालील जोडशब्द तयार कर.

नमुना : चहा–पाणी

१) आई – .... २) विटी – .... ३) टेबल – ....

४) नदी – .... ५) पैसा – .... ६) झाडे – ....

इ) एका वाक्यात उत्तरे लिही.

१) आई कोणावर रागावली ?

२) गजाननला देवपूजेचा कंटाळा का आला ?

ई) खालील प्रश्नांची उत्तरे १–२ वाक्यात लिही.

१) ज्ञानाचे माहेरघर कोणते ?

२) शिवाजी महाराजांचा जन्म कोठे झाला ?

३) मुलींची पहिली शाळा कोणी सुरू केली ?

४) लोकमान्य टिळकांची मैत्री कोणाशी होती ?

५) लोकमान्य टिळकांचे पूर्णनाव लिही.

६) गजाननच्या आईने गजाननला काय करायला सांगितले ?

७) लोकमान्य रात्रंदिवस कोणत्या देवाची पूजा करत ?

उ) खालील प्रश्नांची उत्तरे २–३ वाक्यात लिही.

१) देवपूजेसाठी लागणाऱ्या साहित्यांची यादी तयार कर.

२) पुणे शहराचे वैशिष्ट्य लिही.

३) टिळक व गजाननचे वडील यांच्यामध्ये कोणत्या गोष्टींची चर्चा होत असे ?

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

ऊ) खालील वाक्ये कोणी कोणाला म्हटली आहेत ते लिही.

१) ''गजू, ऊठ देवाची पूजा कर.''

२) ''अग आई, मी माझी तुलना त्यांच्याशी करत नाही.''

३) ''अरे, लो. टिळक पूजा करतात की नाही ते तुला नीट माहीत नसेल.''

४) ''काका, तुम्ही देवाची पूजा करता का?''

५) ''या भारतमातेची पूजा करतो.''

ए) खालील चौकोनात योग्य अक्षरे भरून अर्थपूर्ण शब्द तयार कर.

★ १.	कु			२.	कु		
२.			ट	४.			ट
३.		ड	–	४.		ड	

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ ३

दारोदारी एक झाड

T2L9A6

वनमहोत्सवाच्या आदल्यादिवशी मुले प्रार्थनेला पटांगणात जमली होती. प्रार्थनेनंतर मुख्याध्यापकांनी दुसऱ्या दिवशी होणाऱ्या वनमहोत्सवाच्या निमित्ताने प्रत्येक मुलाने, मुलीने एकेक झाड आणावे अशी सूचना दिली.

दुसरे दिवशी सर्व मुले रोपे घेऊन आली. महादेवाच्या मनात मात्र वनमहोत्सव हाएकच शब्द घुमत होता. केव्हा एकदा वर्गशिक्षकांना विचारू असे झाले होते. सर वर्गात आले.

सर्व मुले : नमस्ते सर.

शिक्षक : नमस्ते. आज ७ जुलै. आज आपण वनमहोत्सव साजरा करूया. रोपं आणलीत का?

सर्व मुले : होय सर.

श्रीधर : मी आंब्याचे रोप आणले आहे.

शिक्षक : छान! आंब्याची गोड फळे खावयास मिळतातच. त्याबरोबर कच्च्या कैऱ्यांपासून लोणचे, पन्हे, चटणी व जाम तयार करता येतो.

महादेव : सर, त्याची फक्त फळेच उपयुक्त असतात का?

शिक्षक : नाही, त्याची पानेसुद्धा उपयुक्त आहेत. शुभप्रसंगी पानांचे तोरण बांधले जाते. त्या झाडांचे लाकूड इमारतींसाठी वापरले जाते.

मंजिरी : सर, मी तुळशीचे रोप आणले आहे.

गोविंद : ये वेडा-बाई! (सगळी मुले हसू लागतात.)

शिक्षक : अरे, हसता कसले? मंजिरीने आणलेले रोप लहान आहे म्हणून? पण ते अत्यंत उपयुक्त आहे.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

आशिष : इवलेसे रोप आणि उपयुक्त कसे सर?

शिक्षक : तुळस ही एक औषधी वनस्पती आहे. तिच्यामुळे भोवतालची हवा स्वच्छ आणि निरोगी राहते. तिच्याकडून प्राणवायूचा पुरवठा भरपूर होतो. तुळशीचे पान अथवा त्याचा रस प्याल्याने स्मरणशक्ती आणि एकाग्रता वाढते.तसेच घट्ट झालेला कफ पातळ होण्यास मदत होते.

सायली : सर, आणखी औषधी गुण असलेल्या वनस्पती कोणकोणत्या?

शिक्षक : कडुनिंब, हळद, माका, इत्यादी पैकी कडुनिंब अत्यंत औषधी आहे.

राधा : पण सर, कडुनिंब तर कडू असतो. गुढी पाडव्याच्या दिवशी कडुनिंबाची पाने खाणे म्हणजे एक शिक्षाच.

शिक्षक : हे बघ राधा, कडुनिंबाची पाने खाणे म्हणजे शिक्षा नाही. उलट ते वरदान आहे. तो कडू असला तरी खूपच गुणकारी आहे. कडुनिंबाच्या झाडाचे पान, फूल, साल, खोड, काड्या, लिंबोळ्या सर्व काही औषधी आहे. यापासून रक्तशुद्धी होते. खरूज, गजकर्ण, नायटा यासारखे त्वचारोगही बरे होतात.

रवी : सर, याच्या काड्या दात घासण्यासाठी का वापरतात?

शिक्षक : कारण, त्या काड्यातील रस कडू आणि जंतूनाशक असल्याने दातातील कीड मरते.

जॉन : सर, सारीच झाडे उपयुक्त आहेत का हो?

शिक्षक : होय, सर्वच झाडे उपयुक्त आहेत. कारण झाडांमुळे हवा शुद्ध राहते. जमिनीची झीज कमी होते. शेतीला आवश्यक पाऊस यामुळेच पडतो. पर्यावरणाचा समतोल राखला जातो. यासाठीच तर आपण वनमहोत्सव साजरा करतो.

महादेव : सर, वनमहोत्सव म्हणजे काय?

(सकाळपासूनच महादेवाच्या मनात असलेली शंका त्याने विचारली.)

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

शिक्षक : वनमहोत्सव म्हणजे वनाचा मोठा उत्सव. म्हणजेच झाडांचे महत्व ओळखून झाडे लावणे व ती जोपासणे होय.

फातिमा : सर, आपण वनमहोत्सव का साजरा करायचा हो?

शिक्षक : आपल्या देशात दिवसेंदिवस लोकसंख्या वाढत आहे. त्यामुळे विकासासाठी प्रचंड प्रमाणात झाडं तोडली जात आहेत. म्हणूनच पावसाचे प्रमाण कमी होऊन, उष्णतेचे प्रमाण वाढत आहे. याचा मानवी जीवनावर दुष्परिणाम होत आहे. हे सर्व टाळण्यासाठी आपण वनमहोत्सव साजरा करायचा असतो. या दिवशी जिथे मोकळी जागा असेल तिथे झाडे लावावीत.

मंजिरी : सर, मी मे महिन्याचा सुट्टीत बेंगळूरुला गेले होते.

शिक्षक : अरे व्वा! तिथे तुला काय नवीन आढळले?

मंजिरी : तिथे जिथे जिथे मोकळ्या जागा आहेत, तिथे तिथे छोटे का असेनात पण सुंदर बगीचे तयार केले आहेत.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

{e j H$ ... åhUZM ~J i écm ~{JÀ`mM eha åhUVmV. h eha _mR AgZgÕm `W àXfU H$_r Amh. åhUZ h eha XemV "JrZ {gQr' åhUZ Am i I c OmV.

_hmXd ... ga, AmVm g_Oc dZ_hmËgdmM _hËd!

Mcm a _mRçmZ åhUm.

""XmanXmar EH$ PmS, Jmdm Jmdr EH$ dZ,
XemM H$ê$ ZXZdZ''

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

amn - chmZ amnQ
H$è`m - chmZ, H$ƒ {had Am~
nÝh - H$arM ga~V
ËdMmanJ - earamdarc H$mVSrcm hmUma anJ

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

1) _c àmWZcm H$R O_cr?
2) dZ_hmËgd H$ìhm gmOam H$aVmV?
3) H$À`m H$è`mnmgZ H$mUV nXmW V`ma H$c OmVmV?
4) dZ_hmËgd åhUO H$m`?
5) nmdgmM à_mU H$_r H$m hmV Amh?
6) H$mUV eha "JrZ {gQr' åhUZ Am i I b OmV?

आ) खालील प्रश्नांची उत्तरे ३-४ वाक्यात लिही.

1) V i er `m AmfYr dZñnVrmgZ H$mUV \$m`X hmVmV?
2) H$SqZ~mVrb AmfYr JU H$mUV?
3) n`mdaUmVrc gd PmS Cn`ºm$ H$er AmhV?
4) dZ_hmËgd H$m gmOam H$cm OmVm?
5) V cmdcë`m amnmMr {ZJm H$er am I erc V {chr.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

इ) खालील वाक्य कोणी कोणाला उद्देशून म्हटले आहे ते लिही.

१) "मी आंब्याचे रोप आणले आहे"

२) "ये वेडाबाई!"

३) "वनमहोत्सव म्हणजे वनाचा मोठा उत्सव"

४) "सर, सारीच झाडे उपयुक्त आहेत का हो?"

५) "सर, आणखी औषधी वनस्पती कोणकोणत्या?"

ई) खालील वाक्य अर्थपूर्ण पद्धतीने लिही.

१) पानांचे तोरण / जाते / बांधले शुभप्रसंगी.

२) आहे / रोप / तुळशीचे / मी / आणले.

३) प्राणवायूचा / तुळशीच्या / पुरवठा / रोपामुळे / होतो / भरपूर.

४) उपयुक्त / सारीच / आहेत / झाडे.

५) हवा / राहते / शुद्ध / झाडामुळे

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

उ) जोड्या जुळव.

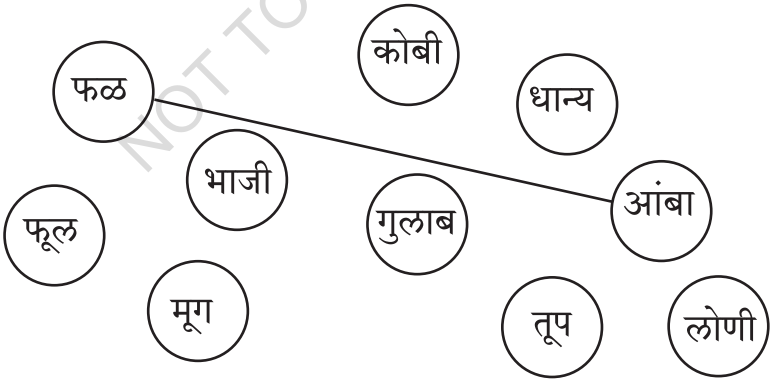

ऊ) उदाहरणा प्रमाणे प्रत्येक शब्दातील अक्षरा पासून शक्य तेवढे नवीन शब्द तयार कर.

CXm. .. AemH$dZ -- emH$, dZ, Zd, AemH$, H$dZ.

1) Am_aU -

2) _hm^maV -

3) am I UXma -

4) {hadmJma -

5) OZOmJaU -

ए) भरपूर ताकत आणि सुदृढ शरीरासाठी तू काय काय खाशील, पिशील सांग.

1) _mS Amcc YmÝ`

2) Ja_gm_mg

3) AmBñH$s_

4) {nH$ccm Am~m

5) MmH$cQg

6) CKSçmdaM AÞ

7) {haì`m nmc^mÁ`m

8) XY

ऐ) कोणत्याही एका झाडाचे चित्र काढून रंग भर.

ओ) चित्रातील जंगलात औषधी वनस्पती आहेत. त्या शोधून लिही.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

ओ) चित्रातील जंगलात औषधी वनस्पती आहेत. त्या शोधून लिही.

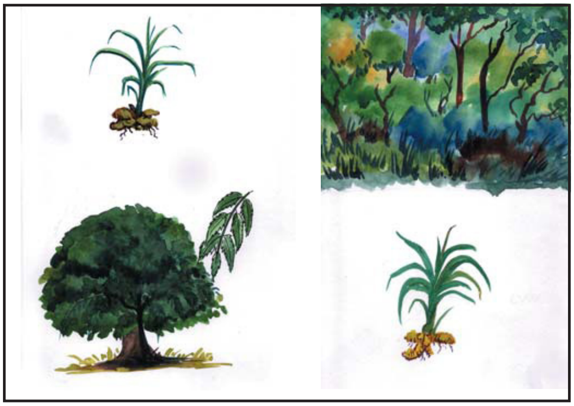

१. ____________

२. ____________

३. ____________

४. ____________

औ) नमुन्याप्रमाणे लिही.

उदा.	केळी	शिकरण
१)	....	लोणचे
२)	....	श्रीफळ
३)	....	देवपूजा
४)	....	त्वचा रोगावर गुणकारक
५)	....	स्वच्छ निरोगी हवा
६)	....	इमारत

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

अं) तुमच्या परिसरात पिकणाऱ्या धान्यांची नावे व त्यांचे उपयोग लिही.

	धान्य	उपयोग
१.		
२.		
३.		
४.		

पाठ ४

स्वच्छता गीत

W2J4L3

स्वच्छ माझे घर । स्वच्छ आवार
स्वच्छ माझा गाव । ठेवीन मी ।।धृ।।

तुंबली गटारे । करीन मोकळी
नखे, केस स्वच्छ । ठेवीन मी ।।१।।

कचरा नि कागद । सर्वच रस्त्यावर
नाही फेकणार । नाही टाकणार ।।२।।

हात पाय तोंड । नेहमी धुवेन
आंघोळ नेमाची । रोज करेन ।।३।।

रस्त्यावर खाऊ । नाही घेणार
शिळे, आंबले, उघडे । नाही खाणार ।।४।।

काढेन केर । बिया, साले, टरफले
कचरा कुंडीतच । टाकीन सारे ।।५।।

– अनुसया व्यं. कुंभार

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

आवार – घरचे अंगण

तुंबणे – साचणे, जमून राहणे

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

१) प्रत्येकाने आपले घर व गाव कसे ठेवावे?
२) तुंबलेल्या गटाराचे काय करणार आहे?
३) कागद कोठे फेकू नये?
४) बिया, साली, टरफले टाकण्याची जागा कोणती?

आ) खालील प्रश्नांची उत्तरे ३–४ वाक्यात लिही.

१) आपण काय काय स्वच्छ ठेवणार आहोत?
२) सकाळी उठल्याबरोबर शरिराची स्वच्छता कशी करावी?
३) शिळे, आंबलेले, उघडे पदार्थ का खाऊ नयेत?
४) शाळा अथवा घरी कचरा कुंडीचा वापर कसा करावा?
५) तू घरात किंवा शाळेत स्वच्छता कशी ठेवशील?

इ) खालील वाक्ये वाचून त्यांचे चांगल्या सवयी व वाईट सवयी यामध्ये वर्गीकरण कर.

१) आपले घर, आवार स्वच्छ ठेवावे.
२) तुंबलेली गटारे स्वच्छ करू नयेत.
३) नखे वाढू द्यावीत.
४) कचरा आणि कागद रस्त्यावर फेकू नये.
५) दररोज हात, पाय, तोंड धुवू नयेत.
६) दररोज आंघोळ करावी.
७) रस्त्यावरचे उघडे खाद्य पदार्थ खाऊ नयेत.

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

८) शिळे, आंबलेले अन्न खावे.
९) बिया, साले, टरफले कचरा कुंडीतच टाकावी.
१०) स्वच्छ कपडे घालू नयेत

चांगल्या सवयी	वाईट सवयी

ई) नमुन्याप्रमाणे जोड शब्द तयार कर.

उदा. पाला - पाचोळा

१) घर .... २) केर ....
३) हात .... ४) भाजी ....
५) चहा .... ६) खाणे ....
७) वेणी ....

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

उ) वाच व त्याप्रमाणे वाग.

१) सकाळी उठल्यावर

☞ प्रथम शौचाला जावे.
☞ नंतर हात पाय स्वच्छ धुवावेत.
☞ स्वच्छ टॉवेलने हात पाय पुसावेत.

२) दातांची स्वच्छता

☞ दात स्वच्छ घासावेत.
☞ चुळ भरून तोंड चांगले धुवावे.
☞ रात्री झोपण्यापूर्वी दात घासावेत.

३) डोळ्यांची स्वच्छता

- ☞ स्वच्छ पाण्याने डोळे हळू धुवावेत.
- ☞ डोळ्यात साचलेली घाण पाण्याने काढावी.
- ☞ डोळ्यात धूळ कचरा गेल्यावर चोळू नयेत. पाण्याने धुवावेत.

४) त्वचेची स्वच्छता

- ☞ रोज आंघोळ करावी.
- ☞ स्वच्छ टॉवेलने सर्व अंग नीट पुसावे.
- ☞ केस ओले ठेवू नयेत.
- ☞ बाहेरून आल्यावर नेहमी हातपाय व चेहरा स्वच्छ धुवावा.

५) नाकाची स्वच्छता

- ☞ नाक स्वच्छ ठेवण्यासाठी रूमाल वापरावा.
- ☞ शिंकताना नाकासमोर रूमाल धरावा.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

६) नखांची स्वच्छता

- ☞ नखे वाढली तर त्यात घाण साचते. म्हणून आठवड्यातून एकदा नखे कापावीत.
- ☞ नखे कधीही कुरतडू नयेत.

७) केसांची स्वच्छता

- ☞ तोकडे केस रोज धुवावेत.
- ☞ लांब केस आठवड्यातून एकदा धुवावेत.
- ☞ केस रोज विंचरावेत.

८) स्वच्छ कपडे

- ☞ नेहमी स्वच्छ कपडे घालावेत.
- ☞ आपले कपडे नीट नेटके ठेवावेत.
- ☞ जवळ नेहमी स्वच्छ रूमाल बाळगावा.

पाठ ५

मी किल्ला बोलतोय

G6S2Q8

सहल म्हटलं की सर्वांनाच आनंद होतो. आमचे वर्गशिक्षक श्री राघव गुरुजींनी इयत्ता चौथीच्या वर्गाच्या सहलीचे आयोजन केले होते. सरांनी आम्हाला सहलीच्या नियोजनाची माहिती दिली.

मुलांनो! यावर्षी आपण बेळगावीचा भुईकोट किल्ला पाहायला जायचे ठरविले आहे. तेथे आपण किल्ला, दुर्गामाता मंदिर, रामकृष्ण मठ, पुरातन कमलबस्ती येथील शिल्पकलाकृती पाहायच्या आहेत. दुपारनंतर किल्ल्यासमोर असलेल्या तलावात जलविहाराचा आनंद लुटायचा आहे. होडीतून फेरी मारताना लाईफ जॅकेट परिधान करायला देतात. फार गंमत वाटते. छोट्या छोट्या बोटी, रंगीबेरंगी फुलझाडे, कारंजी असे लहान मुलांसाठी अनेक मनोरंजक खेळ आहेत. ते आपण खेळू शकता. सहलीसाठी येताना जेवणाचा डबा, वॉटर बॅग, वही, पेन, छोटासा टॉवेल सोबत घेऊन यायचं. आपण सर्वांनी सरकारी बसमधून प्रवास करायचा आहे.

सरांचे सांगणे ऐकून माझा आनंद गगनात मावेनासा झाला. घरी जाऊन मी वडिलांना सर्व हकिकत सांगितली. केव्हा एकदा मी किल्ला पाहीन याच विचारात झोपी गेलो. मी गाढ झोपेत होतो. प्रत्यक्ष किल्लाच माझ्यासमोर उभा होता. आणि तो बोलू लागला.

बाळ! मला भुईकोट किल्ला म्हणतात. बेळगावीच्या वेशीतच मी उभा आहे. माझा विस्तार सुमारे १०० एकर इतका आहे. माझी निर्मिती १३ व्या शतकात करण्यात आली. माझ्या क्षेत्रात, असणाऱ्या स्थळांची माहिती तुला सांगणार आहे. भव्य दगडी तट, सभोवती खोल खंदक असे माझे बाह्य रूप आहे. उत्तर व पश्चिम दिशेला दोन भव्य प्रवेशद्वारे आहेत.

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

उत्तरेकडील मुख्य प्रवेशद्वारातून आत गेलास की सर्व प्रथम तुला दुर्गामातेचे मंदिर पाहावयास मिळेल. सकाळ संध्याकाळ येथे विधिपूर्वक पूजा करतात. पुढे जाऊन उजवीकडे वळलास की रामकृष्ण आश्रम आहे. पूर्वी येथे कौलारू घरे होती. आता भव्य इमारत दिसते. येथे स्वामी विवेकानंद १० दिवस राहिले होते. त्याची आठवण करून देणारे छोटेसे कौलारू घर तिथे आहे. मठात रामकृष्ण परमहंस, माता शारदादेवी यांच्या प्रतिमा आहेत. येथील वातावरण मन प्रसन्न करते.

त्याच्याच बाजूला दक्षिणेकडे पुरातन कमलबस्ती आहे. यामध्ये आपल्याला दगडातील सुंदर कोरीवकाम पाहावयास मिळते. १३ व्या शतकात रट्ट राजांनी याची निर्मिती केली. या बस्तीच्या गाभाऱ्यात नेमिनाथांची मूर्ती आहे. सभामंडपात अनेक प्राणी, फुले, वेली यांच्या सुंदर शिल्पकलाकृती आहेत. यामध्ये कमल पुष्पांच्या सुंदर नक्षी आहेत. म्हणून त्या बस्तीला कमल बस्ती असे म्हणतात.

KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

माझ्या सभोवती ४० ते ५० फूट खोल खंदक आहे. शत्रूपासून रक्षण व्हावे म्हणून तो खोदला होता. त्याला पाहून शत्रूला पुढे येण्याची हिम्मत होत नव्हती. मी अगदी दिमाखात उभा होतो. पण आज ती स्थिती राहिली नाही. माझं वैभव

कमी कमी होत चालले आहे. कदंब, राष्ट्रकूट राजांपासून ते छत्रपती शिवाजी महाराज, इंग्रजांपर्यंत अनेकांनी माझ्यावर राज्य केले. त्यांच्या सत्तेच्या संघर्षात माझे हाल झाले. बऱ्याच ठिकाणी तटाला तडे गेले. बुरूज कोसळले आहेत. सभोवताली झाडे झुडपे वाढलेली आहेत. खंदकात सगळीकडे सामान्य माणसे केरकचरा टाकत आहेत. हे पाहून मला फार वाईट वाटते. या सर्व गोष्टींमुळे परिसराचे प्रदूषण होत आहे. त्यामुळे माझे ऐतिहासिक महत्त्व कमी होत आहे.

बाळांनो, तुम्ही या देशाचे भावी नागरिक म्हणून मी तुम्हाला सांगतो आहे. माझ्यासारख्या ऐतिहासिक स्थळांचे रक्षण करा. आमचे महत्व तुम्ही सर्वांना सांगावे, हीच माझी इच्छा.

मी सर्व किल्ला फिरून पाहिला. शेवटी बाहेर पडताना मागे वळून पाहिले. किल्ला माझ्याकडे पाहून हसत होता. बसच्या खिडकीतून मी हळूच किल्ल्याला टाटा करत होतो. एवढ्यात आईने माझा हात पकडून विचारले, बाळ, तू झोपेत कोणाला टाटा करत आहेस? तेव्हा मी जागा झालो आणि आईला सगळी हकिकत सांगितली.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

शिल्पकलाकृती – दगडातील कोरीव काम
लाईफ जॅकेट – पाण्यात बुडू नये म्हणून घालायचा रबरी पोषाख (जॅकेट)
वॉटर बॅग – पाण्याची पिशवी
पुरातन – प्राचीन
हिम्मत – धाडस
खंदक – किल्ल्याच्या भोवतालचा चर

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

१) राघव गुरूजींनी कशाचे नियोजन केले होते?
२) सहलीला कोठे जायचे ठरविले होते?
३) किल्ला कोणाशी बोलत होता?
४) किल्ल्यात कोणकोणती मंदिरे आहेत?
५) या किल्ल्यावर राज्य केलेल्या राजांची नावे कोणती?

आ) खालील प्रश्नांची उत्तरे ३-४ वाक्यात लिही.

१) सहलीमध्ये किल्ला परिसरातील कोणकोणती स्थळे पाहायचे ठरविले होते?
२) सहलीला येताना कोणते साहित्य आणण्यास सांगितले होते?
३) कमलबस्तीविषयी माहिती लिही.
४) किल्ल्याच्या बाह्यरुपाचे वर्णन करा.
५) किल्ल्याने कोणती खंत व्यक्त केली?
६) ऐतिहासिक स्थळांचे रक्षण करण्यासाठी काय केले पाहिजे?

इ) गाळलेल्या जागी कंसातील योग्य शब्द भर.

(कमलबस्ती, भुईकोट, १३ व्या, प्रदूषण)
१) बेळगावी येथे .... किल्ला आहे.
२) हा किल्ला .... शतकात बांधण्यात आला.
३) बेळगावीच्या किल्ल्यात असणाऱ्या बस्तीला .... म्हणतात.
४) .... मुळे किल्ल्याचे ऐतिहासिक महत्व कमी होत आहे.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

उ) या पाठात किल्ल्यासंबंधी आलेल्या शब्दांची यादी तयार कर.

....	....	....
....	....	....
....	....	....
....	....	....

ऊ) तुम्हाला माहीत असलेल्या किल्ल्यांची नावे लिही.

....	....	....
....	....	....
....	....	....
....	....	....

ए)खाली दिलेल्या चित्रातील अक्षरामध्ये पाठातील १६ शब्द दडले आहेत. त्यातील योग्य अक्षरांची निवड करून अर्थपूर्ण शब्द तयार कर.

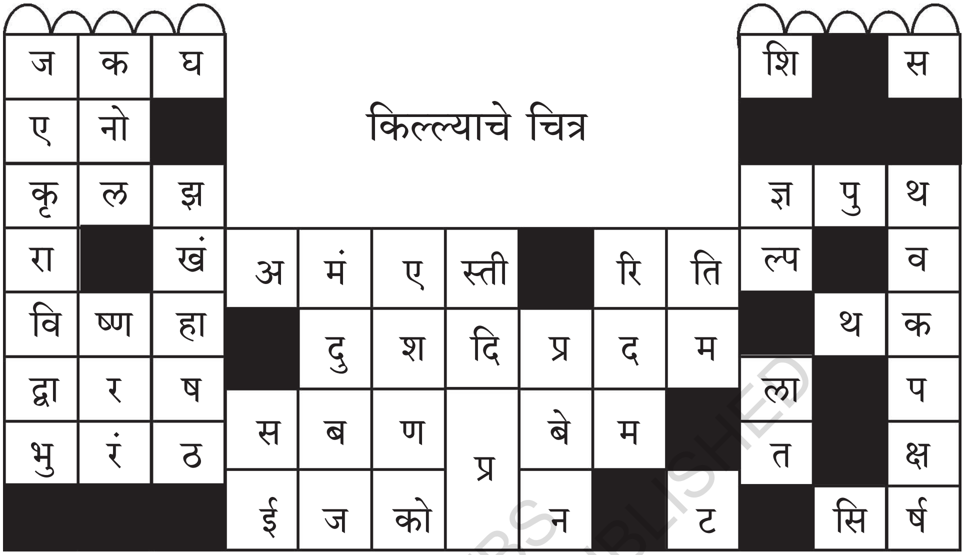

उदा. जलविहार

१)	५)	९)	१३) ....
२)	६)	१०)	१४) ....
३)	७)	११)	१५) ....
४)	८)	१२)	१६) ....

ऐ) शिक्षकांच्या मदतीने तुमच्या परिसरातील किल्ल्यांची माहिती १५-२० ओळीत लिही.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

'त' काराची गमंत

तनुजा आणि तुषार यांनी केलेला हा दिवाळीतील किल्ला पहा. त्यामध्ये 'त' या अक्षरापासून सुरु होणाऱ्या किती वस्तू तुम्हाला दिसतात बरं ?

J5X9W7

पाठ ६

परोपकारी नरेंद्र

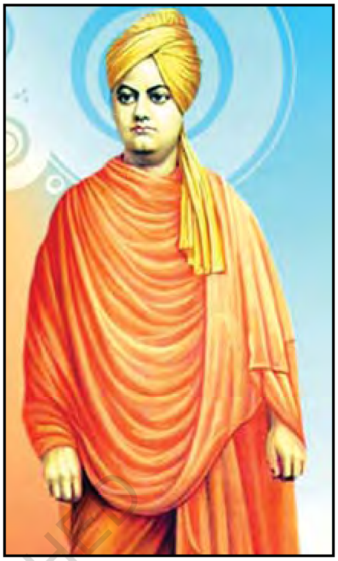

स्वामी विवेकानंद या थोर पुरुषाचा जन्म १२ जानेवारी १८६३ रोजी झाला. त्यांच्या आईचे नाव भुवनेश्वरी देवी व वडिलांचे नाव विश्वनाथबाबू दत्त असे होते. विवेकानंदांचे लहानपणीचे नाव नरेंद्र होते. त्यांच्या आयुष्यात घडलेला हा एक प्रसंग.

नरेंद्र आणि त्याचे मित्र दररोज एका मोठ्या व्यायामशाळेत जात असत. जोर, कुस्ती, बैठका, म लखांब, वजन उचलणे, साखळ्यांना धरून लोंबकळणे असे व्यायाम ते सर्वजण करीत असत. चांगल्या शिक्षकांनाही तिथे बोलावून त्यांच्या कडून व्यायामाचे अनेक प्रकार शिकविले जात. हे व्यायामाचे प्रकार पाहण्यासाठी बरेच लोक गर्दी करत असत.

एकदा एक नामवंत व्यायामपटू तिथे आला होता. नरेंद्र, त्याचे मित्र आणि प्रेक्षकांनीही गर्दी केली होती. तो व्यायामपटू कौशल्याने वेगवेगळे व्यायाम प्रकार सहज करून दाखवीत होता. लोक टाळ्या वाजवून त्याचा उत्साह वाढवीत होते.

अचानक कडाड्कड असा आवाज झाला. लोंबकळणारी साखळी कड्यापासून तुटून एका माणसाच्या डोक्यावर आदळली. त्या आघाताने तो माणूस बेशुद्ध होऊन पडला. डोक्याला मोठी जखम झाली.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

त्यातून भळाभळा रक्त वाहू लागले. ते पाहताच व्यवस्थापक, व्यायामपटू यानी पळ काढला. प्रेक्षकसुद्धा घाबरले होते. नुसते हळहळत तेथून काढता पाय घेत होते.

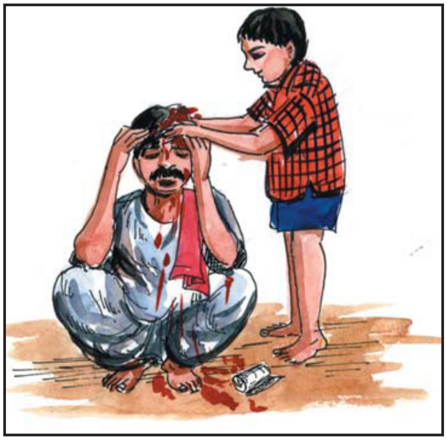

नरेंद्र धावतच त्या माणसा जवळ गेला. त्याने आपल्या मित्रांना बोलावले. व्यायाम शाळेतील कापूस व पट्टी शोधून काढली. त्या माणसाची जखम स्वच्छ करून त्याला पट्टी बांधली. जखम मोठी होती. त्यामुळे नरेंद्रने घोडागाडीत घालून त्या माणसाला दवाखान्यात नेले. वैद्याकडून उपचार झाल्यामुळे तो माणूस शुद्धीवर आला. तोपर्यंत नरेंद्र व त्याचे मित्र त्या माणसाजवळ बसून होते. शुद्धीवर येताच नरेंद्राने त्याचे नाव गाव विचारले. त्याचे नाव देबूदा होते. तो एक नाविक होता. गंगेमध्ये नाव चालवून आणि मासेमारी करून तो आपला संसार चालवीत होता. त्याला बायको व तीन मुले होती.

त्याची गरिबीची परिस्थिती ओळखून नरेंद्र व त्याच्या मित्रांनी वर्गणी गोळा केली. औषधाचा खर्च करून उरलेले पैसे त्याच्या हाती देत नरेंद्र म्हणाला, ''देबूदा, हे पैसे ठेवा तुमच्याकडे. फारच कमी आहेत हे, पण दोन तीन दिवसांच्या मलमपट्टीसाठी तुमच्या कामी येतील.''देबूदा गहिवरून नरेंद्रला जवळ घेत म्हणाले, ''बाळ, एवढ्या लहान वयातही तुझं मन केवढं मोठं आहे रे!''

मुलांनो! ज्यांना आज आपण स्वामी विवेकानंद या नावाने ओळखतो तोच हा लहानपणीचा नरेंद्र बरे!

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

आघात – धक्का, प्रहार

हळहळणे – खेद किंवा शोक करणे

गहिवरणे – कंठ दाटून येणे, मन भरून येणे

★ खालील वाक्प्रचारांचा अर्थ समजून घे.

१) काढता पाय घेणे – निघून जाणे.

२) मलमपट्टी करणे – जखमेवर औषधोपचार करणे.

३) कौशल्य दाखविणे – हुशारी दाखविणे.

४) हळहळणे – दु:ख व्यक्त करणे.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

१) व्यायामशाळेत कोणकोणते व्यायामप्रकार केले जात असत?

२) साखळी कोणाच्या डोक्यावर आदळली?

३) व्यवस्थापक व व्यायामपटूंनी काय केले?

४) देबूदाला दवाखान्यात कोण घेऊन गेले?

५) विवेकानंद यांनी जगाला कोणती शिकवण दिली?

आ) खालील प्रश्नांची दोन–तीन वाक्यात उत्तरे लिही.

१) देबूदा कसा जखमी झाला?

२) नरेंद्रने देबूदाला कशी मदत केली?

३) देबूदाच्या कुटुंबाविषयी माहिती लिही.

४) समज! नरेंद्रच्या ठिकाणी तू असतास तर काय केले असतेस?

इ) खालील रिकाम्या जागा भर.

१) नरेंद्र आणि त्याचे मित्र दररोज .... येथे जात असत.

२) लोंबकळणारी साखळी .... च्या डोक्यावर आदळली.

३) नरेंद्रने देबूदाची .... स्वच्छ केली.

४) देबूदा हा एक .... होता.

५) नरेंद्र हाच पुढे .... या नावाने ओळखला जाऊ लागला.

ई) नमुन्याप्रमाणे कंसातील योग्य शब्द रिकाम्या जागी भर.

(परावलंबी, परममित्र, पाहुणचार, परदेशी)

उदा. दुसऱ्याला मदत करणारा – परोपकारी

१) घरी आलेल्या पाहुण्यांचे स्वागत करणे ....

२) दुसऱ्या देशातील व्यक्ती ....

३) दुसऱ्यावर अवलंबून असणारा ....

४) खास जिवलग मित्र ....

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

उ) तू खेळत असलेल्या खेळांची नावे गोलात लिही.

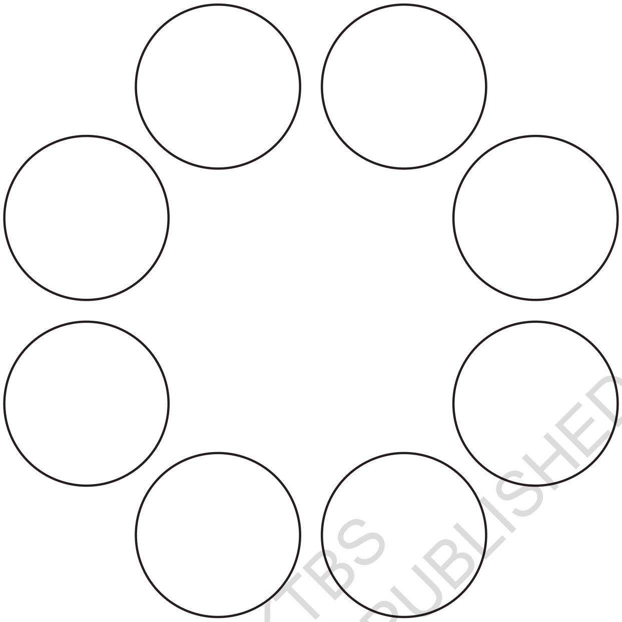

ऊ) तू यांना कोणत्या प्रकारे मदत करशील ते लिही.

व्यक्ती	मदतीचा प्रकार
आई	....
वडील	....
बहीण	....
आजी आजोबा	....

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ए) कन् हा प्रत्यय लावून पुढील शब्द पूर्ण कर.

उदा. धप्कन्

१) चट्	६) खाड् ....
२) मट्	७) धाड् ....
३) टप्	८) फाड् ....
४) तट्	९) काड् ....
५) गप्	१०) ताड् ....

ऐ) या व्यक्तींच्या स्वभाव विशेषांच्या जोड्या जुळव.

१) कुंभकर्ण	खादाड
२) नारद	दानशूर
३) बकासूर	भोळा
४) कर्ण	झोपाळू
५) हनुमान	कळलाव्या
६) शंकर	बलवान

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

S8L3E4

पाठ ७

कधी वाटते

कधी वाटते रोजचेच हे
रूप नाहीसे व्हावे
हिरव्या हिरव्या वनराईतुन
स्वैर मुक्त हिंडावे ।।धृ।।

होऊन हुप् हुप् माकड
घ्यावा उंच झोका
मित्रांना मग छळण्याचा
येईल हाती मोका
रोज सकाळी संध्याकाळी
हिरवे पेरू खावे ।।१।।

होऊनी मुंगी बारीक
दुकानात मी जाईन
भरणीमधले पेढे बर्फी
फस्त करून मी येईन
सापडलो जर केव्हा हाती
घेईन अनेक चावे ।।२।।

कधी होऊनी मोर भर्जरी
फुलवीन रंग पिसारा
खुशाल नाचीन अंगणातुनी
झेलीन पाऊसधारा
आकाशातील शतरंगाचे
पाहीन मी देखावे ।।३।।

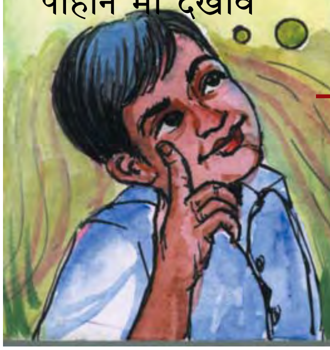

– प्रवीण दवणे

NOT TO BE REPUBLISHED
@KTBS

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

स्वैर - स्वच्छंदी, मुक्तपणे मोका - संधी
फस्त - खाऊन संपविणे भर्जरी - भरजरी (जरीने भरलेला)
शतरंग - शेकडो रंग

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

१) कवीला हिरव्या वनराईतून कसे फिरावेसे वाटते?
२) माकड झाल्यावर कोणत्या गोष्टी करण्याचा मोका आपल्याला मिळतो?
३) माकड झाले की सकाळी संध्याकाळी काय खाता येईल अशी तो कल्पना करतो?
४) मुंगी झालो तर कोणती चैन करता येईल असे कवीस वाटते?
५) हाती सापडलीतर मुंगी काय करते?
६) मोर केव्हा नाचतो?
७) मोर होऊन कसले देखावे पहावेत असे कवीला वाटते?

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ब) खालील प्रश्नांची उत्तरे ३-४ वाक्यात लिही.

१) माकड व्हावे असे कवीला का वाटते?
२) मुंगी होऊन त्याला काय करायचे आहे?
३) मोर झालो तर आपल्याला कसे वागता येईल?
४) जर तू हत्ती झालास तर काय करशील?

क) अनेक वचन लिही.

झोका .... चावा ....
मोका .... पिसारा ....
पेढा .... देखावा ....

ड) शिक्षकाच्या सहाय्याने चर्चा कर.

१) पेरू खेरीज माकड आणखी काय काय खाते?

२) मुंगीचा कोणता गुणधर्म आपण घेण्यासारखा आहे?

३) आकाशातील शतरंगांचे देखावे असे कवी का म्हणत असेल?

४) अशी विविध रूपे आपण घ्यावीत असे कवीला का वाटत असेल?

इ) कवितेच्या ओळी पूर्ण कर.

१) होऊन .... माकड

.... झोका

....

.... मोका

२) कधी होऊनी मोर ....

....

....

.... पाऊस धारा.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

ई) कवितेचा दिलेला भावार्थ वाचून त्याला अनुसरून असलेल्या वरील कवितेतील ओळी लिही.

१) मला कधीकधी वाटते की आपले नेहमीचे रूप नाहीसे व्हावे आणि हिरव्या वनराईतून मुक्तपणे हिंडावे.

२) मला कधी कधी वाटते की दुकानात जाऊन भरणीतील पेढे बर्फी खावे व मी जर कोणाच्या हाती सापडलो तर त्याला चावावे.

पाठ ८

खो-खो

A2Q7B2

खो-खो हा एक भारतीय खेळ आहे. हा खेळ खर्चिक नाही. कोणत्याही साहित्याशिवाय हा खेळ खेळला जातो. यामध्ये प्रत्येक गटात प्रत्यक्ष खेळणारे नऊ व राखीव तीन खेळाडू असतात.

क्रीडांगण पंचवीस मीटर लांब व चौदा मीटर रूंद असे आयताकार असते. यामध्ये दोन बाजूला दोन पोल (खांब) असतात.

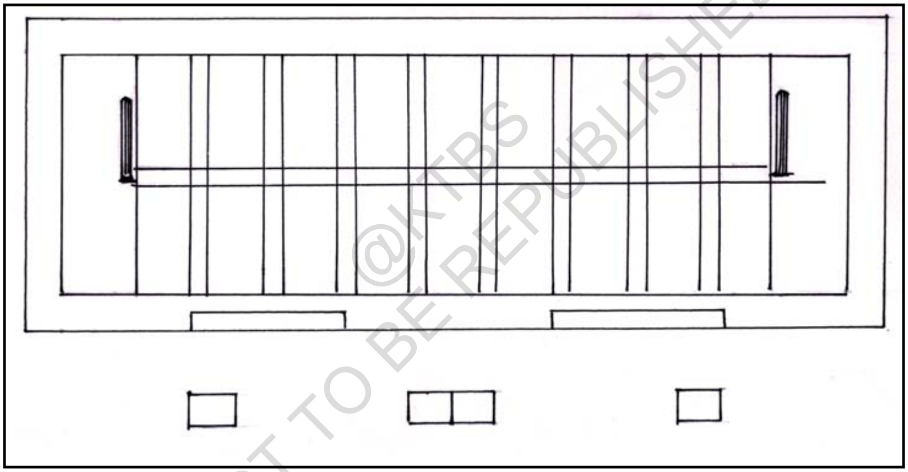

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

या पोलांच्या दरम्यान खेळाडूंना बसण्याच्या जागा दाखविणाऱ्या आठ चौकटी आखलेल्या असतात. प्रत्येक चौकटीच्या दोन्ही बाजूंना मैदानाचा आडव्या सीमारेषेपर्यंत दोन-दोन रेषा आखलेल्या असतात.

खेळाची पद्धत : आक्रमक संघाचे (चेजर्स) आठ खेळाडू वरील आठ चौकटीवर उकिडवे बसतात. त्यांची तोंडे एकमेकांच्या विरुद्ध दिशेला असतात. नववा खेळाडू पाठलाग करणारा खेळाडू म्हणून एका पोलजवळ उभा राहतो.

बचाव संघाचे (रनर्स) तीन खेळाडू एका वेळी एकाच ठिकाणाहून मैदानात प्रवेश करतात. (ते तिघे बाद होईपर्यंत पुढच्या खेळाडूना क्रीडांगणात प्रवेश नसतो.)

हे खेळाडू क्रीडांगणात कोठेही राहून आपला बचाव करू शकतात. त्यांना स्पर्श करून बाद करण्याचे काम पाठलाग करणाऱ्या (चेजर्स) खेळाडूला करायचे असते. पाठलाग करण्याचे काम एकच खेळाडू न करता बचाव खेळाडू (रनर) ज्याच्या जवळ किंवा समोर असतो, त्या चेजर्स पक्षाच्या बसलेल्या खेळाडूला पाठमोरे खो देऊन पार पाडले जाते.

पाठलाग करणाऱ्या खेळाडूंना पुढील नियम पाळावे लागतात.

१) एकच खेळाडू पाठलाग करतो. उरलेले आठ जण चौकटीत बसलेले असतात.

२) पकडणाऱ्या खेळाडूला खेळाडू (चेजर्स) बसलेली रांग ओलांडता येत नाही. पळणाऱ्याला उलट सुलट दिशेने चकवत धावता येते.

३) खो मिळाल्यानंतर उठणाऱ्या खेळाडूलाही पळण्याची जी दिशा धरलेली असते, ती बदलता येत नाही.

४) पोलकडे पोहोचल्यानंतर मात्र चेजर्स संघाचे खेळाडू आपली दिशा बदलू शकतात.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

यासाठी गडी बाद करण्यासाठी रनर जेथे असेल त्या स्थानाजवळ बसलेल्या खेळाडूच्या पाठीला हाताने स्पर्श करून पाठलाग करणारा खेळाडू खो म्हणतो. लागलीच बसलेला खेळाडू उठून पाठलाग करतो. खो देणारा त्याच्या जागी बसतो.

वेळ : याप्रमाणे चेजर्स व रनर्सची एक पाळी मिळून एक डाव होतो. सामन्यामध्ये असे सात सात मिनिटाचे दोन डाव खेळतात.

यामध्ये बाद झालेल्या प्रत्येक खेळाडूबद्दल चेजर्स संघास एक गुण (गुणदान) मिळतो. सर्व खेळाडू बाद झाल्यानंतर पूर्वीच्या क्रमानेच खेळाडू धावण्यास येतात. ज्या संघास दोन्ही डावात मिळून जास्त गुण मिळतात, तो विजयी होतो.

या खेळामध्ये 'खो' देणे, दिशा बदलणे, सूर मारणे, खांबाच्या बाजूने सफाईने पळणे, हुलकावणी देणे, कोंडीतून निसटणे अशी अनेक कौशल्ये आपल्याला जोपासता येतात. असा हा खो-खो खेळ शारीरिक तंदुरूस्तीसाठी अत्यंत उपयुक्त ठरतो.

स्वाध्याय

©KEBS NOT TO BE REPUBLISHED

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

बचाव - रक्षण

कौशल्य - चातुर्य

तंदुरुस्त - निरोगी

कोंडी होणे - संकटात सापडणे

जोपासणे - सांभाळणे

उकिडवे - टाचा पोटरीशी व गुडघे पोटाशी घेत टेकून बसलेला

चेजर्स (इंग्लिश शब्द) - पाठलाग करणारे

रनर्स (इंग्लिश शब्द) - धावणारे

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

१) खो, खो खेळामध्ये एकूण किती खेळाडू असतात?

२) खो, खो चे क्रीडांगण कसे असते?

३) आक्रमक संघाचा नववा खेळाडू कोठे उभा राहतो?

४) एका वेळी बचाव संघाचे किती खेळाडू पळतात?

आ) खालील प्रश्नांची उत्तरे ३-४ वाक्यात लिही.

१) खेळताना आक्रमक संघाच्या खेळाडूंची रचना कशी असते?

२) बचाव संघाच्या खेळाडूंच्या कृतीचे वर्णन करा.

३) पाठलाग करणाऱ्या खेळाडूंना कोणते नियम पाळावे लागतात?

४) खो खो खेळामध्ये असलेल्या गुणदान पद्धती संबंधी माहिती लिहा?

५) खो खो खेळताना कोणकोणत्या कौशल्यांची जोपासना करता येते?

इ) रिकाम्या जागी कंसातील योग्य शब्द भर.

(रनर्स, चेजर्स, कौशल्य, पाठलाग)

१) आक्रमक संघाचे खेळाडू ....

२) बचाव संघाचे खेळाडू ....

३) आक्रमक संघाचा एक खेळाडू .... करतो.

४) खांबाच्या बाजूने सफाईने पळणे हे एक .... आहे.

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

ई) खाली दिलेल्या कोष्टकातील माहिती समजून घे.

खेळ	एकूण खेळाडू	प्रत्यक्ष खेळणारे
खो खो	१२	९
कबड्डी	१२	७
क्रिकेट	१५	११
व्हॉलीबॉल	१२	६
आट्यापाट्या	१२	९
फुटबॉल	१५	११
थ्रोबॉल	१२	९

उ) तू खेळत असलेल्या खेळांची यादी तयार कर.

....

....

....

....

....

....

ऊ) खालील वाक्प्रचारांचा अर्थ शिक्षकांच्या सहाय्याने समजून घे.

१) हुलकावणी देणे

२) खो देणे

३) सूर मारणे

४) कोंडीतून निसटणे

५) पाठलाग करणे.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ए) खालील वाक्यात 'बसणे' क्रियापदाची वर्तमान काळातील सामान्य रूपे रिकाम्या जागी भर.

१) मंजुळा ....

२) सागर ....

३) विजय आणि अक्षता...........

४) मांजर ....

५) बैल ....

Y5C7G6

पाठ ९

फेसाटी सामना

एकदा एक मांजर,
खेळू लागले क्रिकेट,
पहिल्याच ओव्हरमध्ये पडली
उंदीर मामाची विकेट.
हत्तीमामाने सोंड फिरवून
ठोकला एक षट्कार,
आणि मग आनंदाने
स्वतःच केला चित्कार.

कासव दादाच्या बॅटींगला
रनर मिळाला ससा,
ओरडून ओरडून प्रेक्षकांचा
दुखू लागला घसा.

मान वर करून
कॅच झेलतो उंट,
बोकड मामा खाजवतो
आपल्या दाढीचे खुंट.

बॅटिंगवाल्या संघामध्ये
कोल्हा असतो चतुर,
विरूद्ध बाजूच्या लांडग्याला
केले त्याने फितूर.

अखेर जेव्हा वाघोबा
हातात घेतात बॅट,
अवतार त्यांचा पाहून
पंचांची उडते हॅट.

– वत्सला कर्णिक

©NCERT NOT TO BE REPUBLISHED

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

ओव्हर – षटक (सहा चेंडू टाकणे)
विकेट पडणे – बाद होणे. (आऊट होणे)
चित्कार करणे – हत्तीचे ओरडणे
रनर – बॅट्समनच्या जागी पळणारा दुसरा खेळाडू
कॅच – झेल
फितूर करणे – आपल्या बाजूला वळवणे
हॅट – टोपी
फेसाटी – तोंडाला फेस आणणारा

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

१) मांजर काय खेळू लागले?
२) हत्तीमामाने आनंद कसा व्यक्त केला?
३) कोणाचा घसा दुखू लागला?
४) बोकडमामा काय करतो?
५) कोल्ह्याने कोणती युक्ती केली?
५) पंचांची हॅट कधी उडते?

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

आ) खालील प्रश्नांची ३–४ वाक्यात उत्तरे लिही.

१) हत्तीच्या क्रिकेट खेळाचे वर्णन कर.
२) कोल्ह्याने कोणता चतुरपणा केला?
३) अखेरीस सामना कसा संपला?

इ) रिकाम्या जागा भर.

१) मांजर .... खेळ खेळू लागले.
२) उंदीरमामा .... ओव्हरमध्ये आऊट झाला.
३) हत्तीने .... ठोकला.
४) कॅच .... याने घेतला.
५) कोल्ह्याने .... ला फितूर केले.

ई) नमुन्याप्रमाणे लिही.

CXm. {HHQ - {dH$Q

1) fQH$ma - ....

2) ggm - ....

3) CQ - ....

4) MVa - ....

5) ~Q - ....

उ) खालील आंतरराष्ट्रीय क्रिकेटचे प्रकार शिक्षकाकडून समजून घे.

1) H$gmQr {H$H$Q - 05 {Xdg

2) dZS {HHQ - 50 Amìhg

3) QdQr QdQr {HHQ - 20 Amìhg

ऊ) कृती : {MÌmVrc àmUr I n {d{MÌ Amh. HmUHmUË`m àmÊ`mM Ad`d Ë`m_Ü` XSc AmhV V {chr.

1) ....

2) ....

3) ....

4) ....

5) ....

6) ....

ए) कृती : Vcm AmdSUmè`m I i mM dUZ 5 Am i rV {chr.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ १०

अडाणी खेडूत

W4M6Z9

एक खेडूत होता. तो निरक्षर होता. त्याला अजिबात लिहिता-वाचता येत नव्हते. लोक पुस्तक किंवा पेपर वाचताना चष्मा लावतात, हे तो नेहमी पाहत असे. त्याला वाटले, ''जर माझ्याकडे चष्मा असेल, तर मीही या लोकांसारखे वाचू शकेन. शहरात जाऊन माझ्यासाठी एक चष्मा खरेदी केला पाहिजे.''

एके दिवशी तो शहरात गेला. चष्म्याच्या दुकानात जाऊन त्याने दुकानदाराला सांगितले की, मला वाचण्यासाठी एक चष्मा पाहिजे. दुकानदाराने त्याला तऱ्हेतऱ्हेचे चष्मे दाखविले आणि वाचण्यासाठी एक पुस्तकही दिले. खेडुताने एका मागोमाग एक असे सगळे चष्मे डोळ्यांना लावून पाहिले. तो म्हणाला, ''कोणताच चष्मा माझ्या उपयोगाचा नाही.'' यावर दुकानदाराने त्याच्याकडे संशयाने पाहिले, खेडुताने पुस्तक उलटे धरले होते. दुकानदार खेडुताला म्हणाला, ''कदाचित तुला वाचताच येत नसावे.''

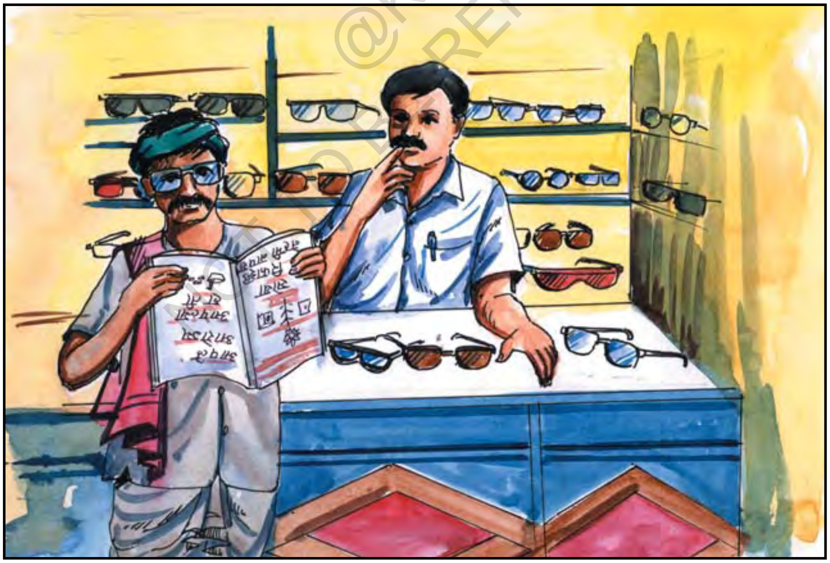

खेडुत म्हणाला, ''मला वाचता येत नाही; म्हणून तर मला चष्मा हवाय. चष्मा लावला म्हणजे मला इतरांसारखे वाचता येईल. पण यापैकी मला एकाही चष्म्याने वाचता येत नाही.''

त्या अडाणी गिऱ्हाईकाची खरी अडचण दुकानदाराच्या लक्षात आल्यावर मोठ्या मुश्किलीने त्याने आपले हसू दाबले.

दुकानदार खेडुताला समजावणीच्या सुरात म्हणाला, माझ्या मित्रा, तू खूप साधाभोळा आणि अडाणी आहेस. चष्म्यामुळे कोणासही लिहिता वाचता येत नाही. चष्म्यामुळे आपल्याला फक्त स्पष्ट दिसू शकते. तू आधी लिहायला, वाचायला शिक. मग तुला चष्म्याशिवायसुद्धा वाचता येईल.

अज्ञान हाच मुळी आंधळेपणा होय

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

अडाणी - अज्ञानी, ज्याला ज्ञान नाही अशी व्यक्ती.

निरक्षर - लिहिता वाचता न येणारा

तऱ्हेतऱ्हेचे - वेगवेगळे, मुश्किलीने - कष्टाने

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

अ) एका वाक्यात उत्तरे लिही.

१) अडाणी खेडूत शहरात कशासाठी गेला होता?

२) खेडुताला कोणता चष्मा हवा होता?

३) खेडुताचा कोणता गैरसमज होता?

४) शहरात जाऊन चष्मा खरेदी केला पाहिजे असे खेडूतास का वाटले?

आ) विरुद्धार्थी शब्द लिही.

१) सुशिक्षित X	२) शहर X
३) विश्वास X	४) शत्रू X
५) कठीण X	६) साक्षर x

इ) दोन–तीन वाक्यात उत्तरे लिही.

१) खेडूत नेहमी काय पाहत असे?

२) दुकानदाराच्या मनात कोणता संशय आला?

३) खेडुताची खरी अडचण कोणती होती?

ई) कंसातील शब्दांचा वापर करून वाक्य पूर्ण कर.

(साक्षर, चष्मा, गिऱ्हाईक, दुकानदार, निरक्षर)

१) व्यवस्थित दिसण्यास मदत करणारी वस्तू ....

२) लिहिता वाचता न येणारा ....

३) दुकानातील वस्तू खरेदी करणारा ....

४) लिहिता वाचता येणारा ....

५) दुकान चालविणारा ....

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

उ) खाली दिल्या कोष्टकात काही शब्द उलटे सुलटे लपलेले आहेत. ते शोधून लिही.

अ	डा	णी	उ	ल	टे	का
पु	शि	अ	ज्ञा	न	भो	च
स्त	स	क्षि	सु	रा	त	ष्मा
क	दा	चि	त	डू	खे	सू
दु	श	न	दा	र	ह	का

१. ....
२. ....
३. ....
४. ....
५. ....
६. ....
७. ....
८. ....
९. ....
१०. ....
११. ....
१२. ....

* चित्रातील विद्यार्थ्याला शाळेला जाण्याचा मार्ग दाखव.

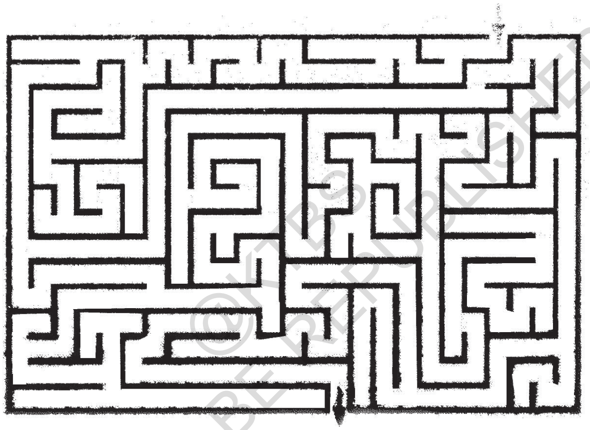

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ ११

पत्र लेखन

&& I r&&

Ûmam H$. ñZhc nmQrc
{dÚmZJa,
{Q i H$dmSr, ~ i Jmdr.
6 {Sg~a 2012

{à` _ÌrU, àmOº$mg,

gà_ Z_ñH$ma.

AmVm nÌ {c{hÊ`mg H$maU H$s, _mÂ`m em i Mr ghc ZH$VrM {ZgJaå` Aem _Sída `m {RH$mUr OmD$Z Amcr. Amnc H$ZmQH$ Aà{V_ Aem {ZgJgmX`mZ ZQcc amÁ` Amh. KZXmQ OJc, CM SmJa d I mc Xè`m, Zma i r nm\$ i rÀ`m ~hacë`m ~mJm, g_Ð {H$Zma, H$mO, H$ i rÀ`m JX PmSrVrc H$mcmê$ Ka h gJ i nmhZ Vcm H$Yr EH$Xm h H$ i drZ Ag_cm Pmc Amh.

{H$ZmanÅrcJV Agcc "_Sída' h EH$ NmQg Jmd. JmdmV àde H$arV AgVmZmM Zma i mÀ`m Pmdù`m_YZ AmH$mener ñnYm H$aUmè`m eH$amÀ`m

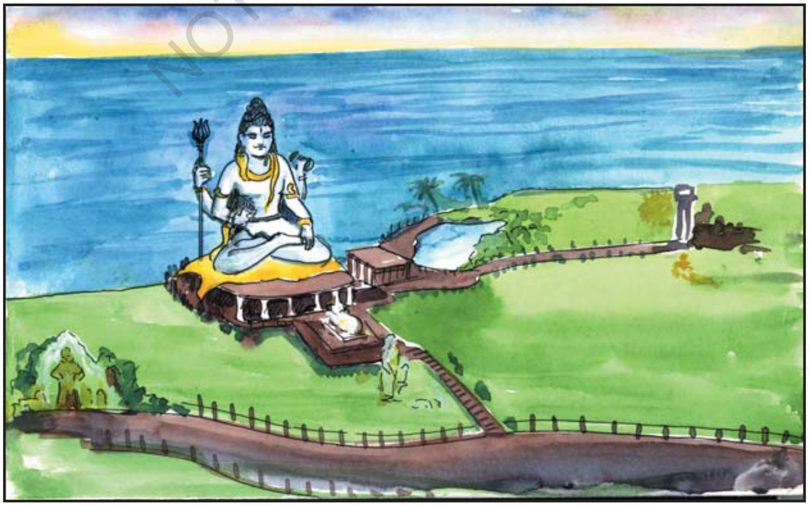

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

मूर्तीचे दर्शन होते. तेथील मुर्डेश्वराचे मंदिर हे शिल्पकलेचा व कलाकुसरीचा उत्तम नमुना आहे. उंचउंच गोपुरे पाहिली की मंदिराच्या भव्यतेची कल्पना येते. टेकडीवर असलेल्या बागेमध्ये पौराणिक प्रसंग शिल्पामध्ये साकार केले आहेत. मधल्या टेकडीवर पर्यटकांसाठी अलिशान विश्रामगृह आहे. समुद्रातच बांधलेले

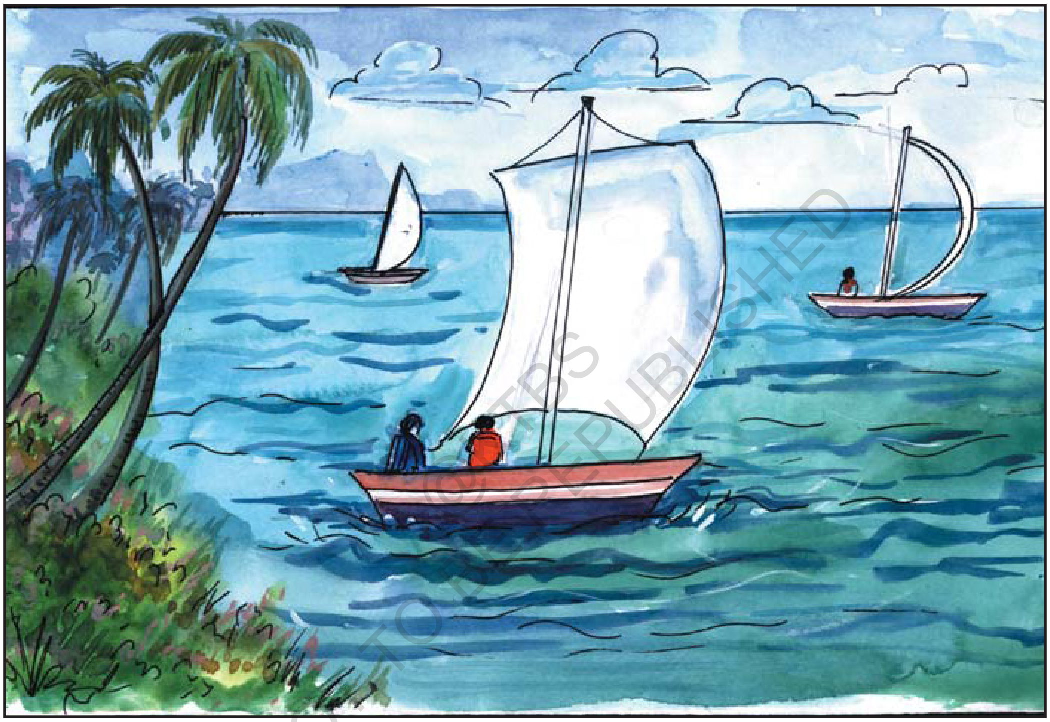

विश्रामगृह लक्ष वेधून घेते.

मुर्डेश्वर किनारा अत्यंत सुरक्षित असल्याने येथे समुद्रस्नानाची मौज मनसोक्त लुटता येते. वेगाने जाणाऱ्या लाँचेस, मच्छीमारांच्या छोट्या छोट्या होड्या, प्रचंड मोठी जहाजे व मधूनच झेपावणाऱ्या एखाद्या समुद्रपक्ष्याचे दर्शन होते. समुद्रकिनाऱ्यावर शंख शिंपले गोळा करताना आणि लाँचमधून छोटी समुद्रसैर करताना तुझी खूप आठवण आली.

किनाऱ्यावर कलाकुसरीच्या साहित्याची तसेच भेळपुरी, चाटची दुकाने पर्यटकांना आकर्षित करतात. मीही तुझ्यासाठी एक गंमत घेतली आहे. सूर्यास्ताच्यावेळी सूर्याचे प्रतिबिंब पाण्यात पडून समुद्राचे पाणी केशरी झाल्याप्रमाणे दिसते. इतर पर्यटनस्थळाप्रमाणे येथे अद्याप गर्दी नाही. त्यामुळे निसर्गाच्या सान्निध्यात राहण्याचा आनंद येथे लुटता येतो. प्राजक्ता तुलाही निसर्गाची फारच आवड आहे. तुझ्या शिक्षकांना विनंती करून या सहलीस जाऊन येच. आपल्या कर्नाटकाचा हा नयनम नोहर असा प्रदेश तू जरूर पहा!

घरी तुझे आई बाबा कसे आहेत? छोटा अथर्व आता बालवाडीत असेल. सर्वांना माझा यथोचित नमस्कार सांग.

तुझी मैत्रीण

स्नेहल

प्रति,

कु. प्राजक्ता सु. जाधव
१४२/२, योगेश्वर निवास
मु.पो. तीर्थकुंडये
ता. खानापूर, जि. बेळगावी.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

अप्रतिम – अत्यंत सुंदर
घनदाट – दाटीवाटीचे, भरगच्च
पोफळी – सुपारीचे झाड
टुमदार – छोटे, आटोपशीर
गर्द – दाट
झावळी – नारळाच्या झाडाची फांदी
गोपुरे – मंदिराची शिखरे
पौराणिक – पुराणातील
अलिशान – भव्य, मोठे
लाँच – इंजिनवर चालणारी होडी
सान्निध्य – सहवास
प्रतिबिंब – आरशात किंवा पाण्यात दिसणारे रूप

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही.

१) वरील पत्र कोणी कोणास लिहिले आहे?

२) स्नेहलची सहल कोणत्या निसर्गरम्य ठिकाणी गेली होती?

३) नारळाच्या झावळ्यांमधून कोणाचे दर्शन होते?

४) मंदिराच्या भव्यतेची कल्पना कशावरून येते?

५) मुर्डेश्वरचा समुद्रकिनारा कसा आहे?

६) स्नेहलला प्राजक्ताची केंव्हा आठवण आली?

७) समुद्रकिनाऱ्यावर कशाची दुकाने आहेत?

आ) पत्राच्या आधारे समुद्रकिनाऱ्याचे वर्णन कर.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

इ) समुद्रकिनाऱ्याचे सुंदर चित्र रेखाट.

ई) शाळेच्या वार्षिक स्नेहसंमेलनाचे आमंत्रण देणारे पत्र आपल्या लहान भावास / बहिणीस लिही.

उ) कर्नाटक राज्यातील निसर्गरम्य अशा पर्यटन स्थळांची यादी कर. (शिक्षकांच्या सहाय्याने)

ऊ) जोड्या जुळव.

'अ'	'ब'
१) घनदाट	१) दरी
२) उंच	२) झाडी
३) खोल	३) बाग
४) बहरलेली	४) घर
५) गर्द	५) जंगल
६) कौलारू	६) डोंगर

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ए) शिक्षकांच्या सहाय्याने पत्राचे वेगवेगळे मायने समजावून घेऊन लिही.

गमतीचं पत्र

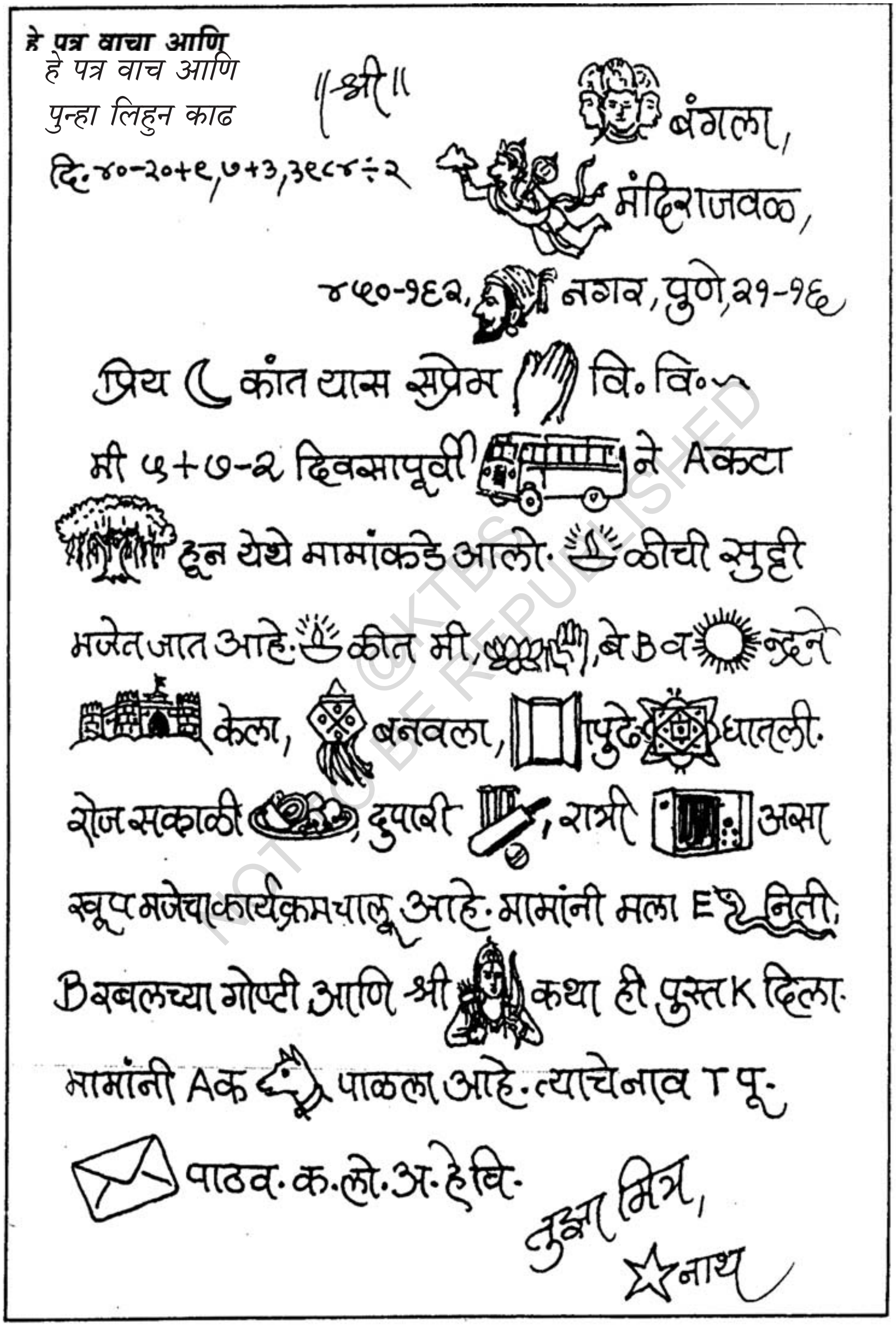

हे पत्र वाचा आणि

हे पत्र वाच आणि
पुन्हा लिहुन काढ

॥श्री॥

बंगला,

दि. ४०-२०+९,७+३,३९८४÷२

मंदिराजवळ,

४५०-१६२, नगर, पुणे, २१-१६

प्रिय कांत यास सप्रेम वि. वि.

मी ५+७-२ दिवसापूर्वी ने Aकटा
हून येथे मामांकडे आलो. कीची सुट्टी
मजेत जात आहे. कीत मी, , बे B व ने
केला, बनवला, पुढे घातली.
रोज सकाळी , दुपारी , रात्री असा
खूप मजेचा कार्यक्रम चालू आहे. मामांनी मला E नीती,
B रबलच्या गोष्टी आणि श्री कथा ही पुस्तक K दिला.
मामांनी Ak पाळला आहे. त्याचे नाव T पू.
पाठव. क.लो.अ.हे वि.

तुझा मित्र,
नाथ

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ १२

बारा महिने

P6K5P1

चैत्र महिना बहराचा
वास आंबे मोहोराचा
वैशाखात रणरण ऊन
आग नुसती चहूकडून

जेष्ठ आषाढ जळधारा
वर सोसाट्याचा वारा
श्रावण भादव न्हालेले
हिरव्या रंगी नटलेले

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

आश्विन कार्तिक नितळ निळे
पिवळी धम्मक झेंडु फुले
पौष मार्गेसर झाड झडे
पाचोळ्याचे सडे सडे

माघ फाल्गुन पिवळे ऊन
वसंत चाहुल फांद्यातून
नवमासांची नवी तऱ्हा
सजलेले महिने बारा.

– संकलित

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

भादव – भाद्रपद महिना मार्गेसर – मार्गशीर्ष महिना
नवमास – नवीन महिना

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

१) झाडाना नव्या पालवीचा बहर कोणत्या महिन्यात येतो?
२) सृष्टी हिरव्या रंगात केव्हा नटलेली दिसते?
३) झेंडूची फुले कशी दिसतात?
४) झाडांची पाने झडू लागतात तेव्हा कोणते महिने आले असे समजावे?

आ) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही.

१) भारतीय पंचांगाप्रमाणे येणारे बारा महिने क्रमवार लिही.
२) कवितेतील बहराचा, मोहोराचा, असे ताल साधणारे शब्द शोधून लिही.
३) ‘पिवळी धम्मक’ हा शब्दप्रयोग पहा. इतर रंगांशी संबंधित तुम्हाला माहीत असलेले असे इतर शब्दप्रयोग लिही. (यात मूळ शब्द ‘पिवळा धम्मक’ असा आहे)
४) बारा महिन्यांची इंग्रजी नावे क्रमवार लिही.

इ) अधिक अभ्यासासाठी माहिती.

हिन्दू पंचांगाप्रमाणे महिने व त्या महिन्यात येणारे ऋतू

चैत्र – वैशाख	वसंत
जेष्ठ – आषाढ	ग्रीष्म
श्रावण – भाद्रपद	वर्षा
आश्विन – कार्तिक	शरद
मार्गशीर्ष – पौष	हेमंत
माघ – फाल्गुन	शिशिर

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

ई) पंचांगातील बारा महिन्यांमध्ये येणाऱ्या महत्वाच्या सणांची यादी दिली आहे. ते सण कोणत्या महिन्यात येतात ते शिक्षकाच्या मदतीने लिही.

गुढी पाडवा	....	वटपौर्णिमा	....
अक्षय तृतीया	....	गोकुळ अष्टमी	....
महाशिवरात्र	....	गणेश चतुर्थी	....
होळी पौर्णिमा	....	दसरा	....
नरक चतुर्दशी	....	मकर संक्रात	....

उ) कंसात दिलेला योग्य शब्द निवडून खालील वाक्ये पूर्ण कर.

१) एका वर्षामध्ये .... महिने असतात. (वारा/बारा)

२) झेंडूच्या फुलांचा .... पिवळा धम्मक होता. (रंग / रग)

३) २६ जानेवारी हा दिवस आपण प्रजासत्ताक .... म्हणून साजरा करतो. (दीन / दिन)

४) कापड विणण्यासाठी .... वापरतात. (सुत / सूत)

५) कामाच्या वेळी क्षणाचीही .... नसते. (वसंत / उसंत)

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ऊ) चित्र आणि महिन्याच्या नावांची जोडी जमव.

अ		ब
१) चैत्र	–	
२) वैशाख	–	
३) श्रावण–भाद्रपद	–	
४) मार्गशीर्ष–पौष	–	
५) माघ–फाल्गुन	–	

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ १३

खरा नायक

G2C1W8

पात्र : शून्य ते नऊ पर्यंतचे अंक.

(रंगमंचावर एकच खुर्ची आणि त्या खुर्चीवर बसण्यासाठी सर्व अंक आपापसात भांडत आहेत.)

शून्य : अरे, मी आहे म्हणून तुम्ही मोठेपणा सांगता, पण तुम्ही लक्षात घ्या की या खुर्चीवर बसण्याचा मान फक्त माझाच आहे.

एक : एऽऽऽ काहीतरी बोलू नकोस, मीच मोठा आहे. या खुर्चीवर बसण्याचा मान माझा.

शून्य : तो कसा काय बुवा!

एक : हे बघ व्यापारी पैसे मोजतांना मला लाभ म्हणतात. जगात सूर्य एक, चंद्र एक, पृथ्वी, पाणी, हवा हे ही एकच म्हणून मी मोठा.

दोन : तसं म्हणालास तर मी तुझ्यापेक्षा मोठा, कारण प्रत्येकाला डोळे दोन, हात दोन, नाण्याला बाजू दोन आणि मुख्य म्हणजे एकाच्या दोन पट मी, म्हणून मी या खुर्चीवर बसणार.

तीन : अहो साहेब! तुमच्या पेक्षा मी मोठा.

दोन : अहो तीन मोठे कसे?

तीन : त्यात काय एवढं! मला सांग पळसाला पानं किती?

दोन : तीन!

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

तीन : शंकराच्या त्रिशुळाची टोकं किती?

दोन : आ ऽ ऽ तीन.

तीन : शंकराला वाहतात त्या बेलाची पानं किती?

दोन : ती ही तीनच.

तीन : एक आणि दोन मिळविल्यावर?

दोन : तीन ऽ ऽ

तीन : मग कोण मोठा?

दोन : होय बाबा, तूच मोठा, जा बैस त्या खुर्चीवर.

चार : ए तू कोण घमेंडखोर? तुला जग काय म्हणतंय माहीत आहे काय?

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

तीन : काय?

चार : तीन तिघाडा आणि काम बिघाडा. अरे मी तुझ्यापेक्षा मोठा.

तीन : ते कसं काय?

चार : मुख्य दिशा चार, उपदिशा चार, जगाला ज्ञान मिळवून देणारे वेद तेही चार, तेव्हा मी मोठा म्हणून त्या खुर्चीवर मी बसणार.

पाच : ते कधीही शक्य नाही. कारण मी पाच. तुझ्यापेक्षा मोठा आहे.

चार : तो कसा काय?

पाच : एका हाताला बोटं किती?

चार : पाच.

पाच : आप, तेज, वायू, पृथ्वी आणि जल हे कोण?

चार : ही तर पंच महाभूतं.

पाच : ते आहेत म्हणून आम्ही सारे जगतो ना? मग मला सांग कोण मोठा?

चार : बरोबर आहे तुझं म्हणणं, तूच मोठा. बैस बाबा या खुर्चीवर.

सहा : अरे त्याचं म्हणणं कसं बरोबर? त्याच्यापेक्षा मी श्रेष्ठ आहे.

पाच : ए ऽ काही तरी नको बोलूस.

सहा : काही तरी काय? मला सांग ऋतू किती?

पाच : सहा.

सहा : बरोबर! षट्कोनाला कोन सहा, आपल्या आहारात पण षड्रस आहेत ते सहा, मग मला सांग श्रेष्ठ कोण? तू का मी?

पाच : नक्कीच तू! बैस त्या खुर्चीवर.

सात : ए शहाण्या सहा, मला सांग पृथ्वीवर खंड किती?

सहा : सात.

सात : गाण्यातील स्वर?

सहा : ते ही सात!

सात : आठवड्याचे दिवस किती?

सहा : अरे हे काय? ते पण सात.

सात : ध्रुव ताऱ्यासोबत दिसणारे ऋषी किती?

सहा : ते ही सातच.

सात : आता सांग कोण मोठा? तू का मी?

सहा : मानलं बुवा तुला. जा जाऊन बैस त्या खुर्चीवर.

आठ : सात का मोठा? मी आठ त्याच्यापेक्षा मोठा.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

सात : ए कशाला सांगतोस असं?

आठ : तर मग ऐक. दिक्पाल आठ, अष्टभुजाकृतीला बाजू आठ, शिवाजी महाराजांचे अष्टप्रधान मंत्रिमंडळ म्हणजे आठ, त्याशिवाय तुझ्यापेक्षा एकाने मी जास्त नाही का?

नऊ : तसं म्हणालास तर तुझ्यापेक्षा मी मोठा.

आठ : मला वाटलंच होतं, तू पुढे येणार म्हणून. कारण म्हणतात नां, ''वासरात लंगडी गाय शहाणी!''

नऊ : अरे माझं ऐक. साहित्यात नवरस आहेत. रत्नात नवरत्ने, नवरात्राच्या उत्सवाच्या रात्री पण नऊ म्हणून मी श्रेष्ठ.

एक ते आठ : बरोबर आहे तुझं म्हणणं. आमच्यात तूच मोठा. बैस तू त्या खुर्चीवर.

शून्य : थांबा! पुन्हा एकदा सांगतो. सर्वात मीच श्रेष्ठ आहे.

नऊ : हे मात्र अति झालं, तुला काही किंमत नाही. तू फक्त जागा अडवायला आहेस! परिक्षेत कुणाच्या पेपरवर आलास तर तेवढं तुला भोपळा म्हणतात. अरे गोल गोल भोपळ्या जा जा! (असे म्हणून सर्वजण हसतात)

शून्य : बरोबर आहे तुझं म्हणणं. पण एकाच्या पुढील बाजूस मी बसलो तर एकाचे दहा होतात. आणखी त्यांच्या पुढील जागेवर पुन्हा एकदा बसलो तर शंभर होतात. आणि शंभर पैकी शंभर गुण मिळाल्यास हीच मुले आनंदाने नाचतात.

नऊ : अरेच्या, हे आमच्या लक्षातच नाही आलं!

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

शून्य : नऊ दादा, अंकात तू मोठा पण गणिताप्रमाणे तुझ्या योग्य बाजूला मी आलो तर तुझी किंमत नव्वद होते.

सर्व अंक : बरोबर, बरोबर! तुझ्यामुळेच आमची किंमत वाढते.

शून्य : तेव्हा एकच लक्षात घ्या. भांडणामुळे काहीही साध्य होत नाही. आपण सारे एकत्र राहू. एकीतच बळ आहे.

नऊ : तुझे म्हणणे अगदी योग्य. आम्हा सर्वात तू लहान पण बुद्धीने मात्र महान आहेस. (शून्याला खुर्चीवर बसवत) म्हणारे सारेजण शून्याचा विजय असो.

सर्व अंक : शून्याचा विजय असो ऽ शून्याचा विजय असो ऽऽ

स्वाध्याय

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

भूमी - जमीन. नायक - प्रमुख

पळस - एक वृक्ष अष्टभुज - आठ हात असलेला

पंचमहाभूते - सृष्टीची पाच प्रमुख घटकतत्वे

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही.

१) वरील लघुनाट्यात किती पात्रांचा समावेश आहे?

२) अंकांची सुरूवात कोणापासून होते?

३) जगात कोणकोणत्या गोष्टी एकच आहेत?

४) बैलगाडीला चाके किती?

५) पंचमहाभूतांची नावे लिही.

आ) कोणी कोणास म्हटले ते लिही.

१) ‘‘वासरांत लंगडी गाय शहाणी’’

२) ‘‘तीन तिघाडा आणि काम बिघाडा’’

३) ‘‘शून्याचा विजय असो.’’

इ) विरुद्धार्थी शब्द लिही.

१) बसणे x

२) देव x

३) डावा x

४) मोठा x

५) मालक x

६) नायक x

उ) फरक समजून घे.

१) पूर – पुर

२) दिन – दीन

३) ग्रह – गृह

४) मन – मण

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

ऊ) जोड्या जुळव.

‘अ’	‘ब’
१) शून्य	१) हाताची बोटे
२) एक	२) पळसाची पाने
३) दोन	३) ग्रह
४) तीन	४) ऋषी
५) चार	५) सूर्य
६) पाच	६) खरा नायक

७) सहा ७) साहित्यातील रस

८) सात ८) ऋतू

९) आठ ९) दिशा

१०) नऊ १०) नाण्याच्या बाजू

★ **शिक्षकांच्या सहाय्याने सोडव.**

१) सर्वात लहान दोन अंकी आकडा लिही.

२) सर्वात मोठा दोन अंकी आकडा लिही.

★ **शिक्षकांच्या सहाय्याने काय, किती, कोण, कसे, केव्हा हे शब्द वापरून उदाहरणाप्रमाणे पाठाबाहेरील शब्दासह वाक्ये पूर्ण कर.**

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

१) गेंड्याला शिंगे किती? ६)

२) डोळे - ७)

३) ८)

४) ९)

५) १०)

★ **१ हा आकडा २५ या आकड्यापर्यंत किती वेळा येतो सांग पाहू.**

★ **प्राण्यांच्या नावावरून येणाऱ्या म्हणी वाच व समजून घे.**

१) अडला नारायण गाढवाचे पाय धरी.

२) म्हशीची शिंगे म्हशीला जड नसतात.

३) वासरात लंगडी गाय शहाणी.

४) गंगेत घोडं न्हालं.

५) कुत्र्याचे शेपूट नळीत घातले तरी वाकडे ते वाकडेच.

६) मांजराच्या गळ्यात घंटा कुणी बांधायची.

★ ओळख पाहू.

१) त्याला आहे फार किंमत
पण ज्याला लाभला तो दुःखी
ओळखणार नाही त्याला
मिळेल भोपळा नक्की. ....

२) सुपले कान खांबासारखे पाय
शेपटी बारीक सांगा मी कोण? ....

३) पंख नाहीत पण उडे आकाशी
शेपूट हलवितो पण नाही प्राणी, मी कोण? ....

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

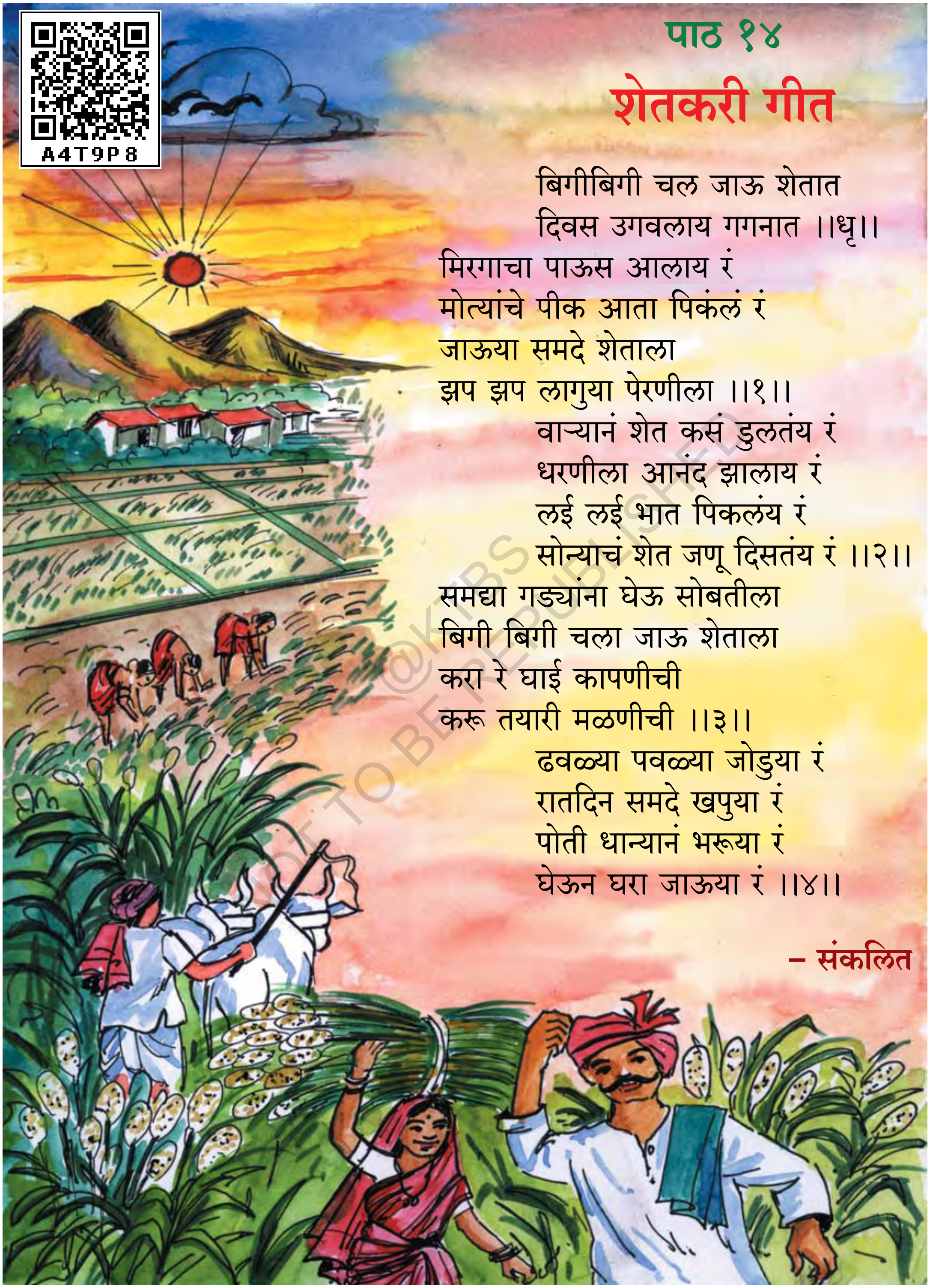

पाठ १४

शेतकरी गीत

बिगीबिगी चल जाऊ शेतात
दिवस उगवलाय गगनात ।।धृ।।

मिरगाचा पाऊस आलाय रं
मोत्यांचे पीक आता पिकंलं रं
जाऊया समदे शेताला
झप झप लागुया पेरणीला ।।१।।

वाऱ्यानं शेत कसं डुलतंय रं
धरणीला आनंद झालाय रं
लई लई भात पिकलंय रं
सोन्याचं शेत जणू दिसतंय रं ।।२।।

समद्या गड्यांना घेऊ सोबतीला
बिगी बिगी चला जाऊ शेताला
करा रे घाई कापणीची
करू तयारी मळणीची ।।३।।

ढवळ्या पवळ्या जोडुया रं
रातदिन समदे खपुया रं
पोती धान्यानं भरूया रं
घेऊन घरा जाऊया रं ।।४।।

– संकलित

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

बिगी बिगी – लवकर,
मिरगाचा – मृग नक्षत्राचा
समदे – सगळे
लईलई – खूप खूप
समद्या – सगळ्या
गड्यांना – कामकऱ्यांना
खपुया रं – राबूया रे

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिही.

१) कोणता पाऊस आला आहे ?
२) पेरणीला कसे लागायचे ?
३) शेत कशानं डुलते आहे ?
४) पोती कशाची भरायची आहेत ?

आ) लयबद्ध शब्द शोधून लिही.

उदा. शेतात – गगनात.

शेताला .... पिकलंय ....

कापणीची .... जोडूया ....

इ) कवितेच्या ओळी पूर्ण कर.

समद्या गड्यांना ....

बिगी बिगी ....

करा रे ....

करू .... मळणीची

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ई) ही रोपे कोठे आढळतात (✔) अशी खूण कर.

रोप	शेत	फळबाग	फुलबाग
भात			
पेरू			
जोंधळा			
गुलाब			
आंबा			
डेलिया			

उ) या आकाराचे मळणीचे चित्र ड्रॉईंग पेपर वर काढून येथे सेलो टेपने चिकटव.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ १५

साहसी शिरीष

M1F4E4

शिरीष हा सात वर्षांचा छोटासा मुलगा. त्याच्या वडिलांचे नाव भास्कर साळगावकर होते. शिरीष रंगाने गोरा व तब्येतीने गुटगुटीत होता. सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील वेंगुर्ले तालुक्यातील होडावाडा या खेड्यातील हा मुलगा.

शिरीषला कोकणच्या निसर्गाची आवड होती. तो दुसरीत शिकत होता. शेजारच्या संगीताशी त्याची खूप मैत्री होती. भाजी विकणारा बागवान, हा त्याचा आवडता खेळहोता. निरनिराळ्या झाडांच्या पानांची भाजी, छोटे बटाटे, मुळे, काकडी यांना फळे, व छोटे दगड व बीया म्हणजे पैसे, असे समजून ते खेळ खेळायचे. एक जाड काठी घेऊन तिच्या दोन्ही टोकांना दोरा बांधायचे. त्याखाली काडीपेटीच्या रिकाम्या पेट्या बांधून तराजू तयार करायचे. असा खेळ खेळण्यात दंग असायचे. कधी संगीता भाजी विकणारी व्हायची आणि शिरीष खरेदी करणारा, तर कधी शिरीष बागवान व्हायचा.

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

रविवार २९ ऑगस्ट १९८२ या दिवशी शाळेला सुट्टी होती. सकाळी साडे नऊची वेळ. घराबाहेरच्या रस्त्यावर शिरीष व संगीता खेळत होती. पाऊस पडून गेला होता. सगळीकडे खड्ड्याखड्ड्यातून पाणी साचलेले, आणि चिखल झाला होता. पावसाची उघडीप पाहून दोघेही आईची नजर चुकवून घरापासून थोडीशी दूर गेली. सुट्टी असल्यामुळे आपला आवडता खेळ खेळायचे त्यांनी ठरविले.

भाजी म्हणून वेगवेगळ्या झाडांची पाने जमविण्याच्या नादात दोघेही घरापासून थोडीशी दूर गेली. संगीता एका दिशेला व शिरीष एका दिशेला पाने गोळा करण्यात गुंग झाले. जवळपास कोणीही नव्हते.

संगीता एका ढिगाऱ्यावर पाय ठेवून हात उंच करून झाडाची पाने तोडण्याचा प्रयत्न करू लागली. तो ढिगारा पालापाचोळा व शेणाचा होता. ते तिला कळलेच नाही. ढिगाऱ्याखाली गटार होते. त्याशेणकचऱ्याच्या ढिगाऱ्यावरून संगीता खाली उतरू शकलीच नाही. ती त्या गटारात खाली पडली व जोरात ओरडू लागली.

संगीता जवळ दिसत नाही व किंकाळी तर ऐकूयेते हे पाहून शिरीष तिला शोधण्यासाठी धावतच त्या ढिगाऱ्याकडे गेला. शेणाने भरलेल्या त्या ढिगाऱ्यात संगीताचे दोन हात तेवढेच वर दिसले. बाकी शरीर खाली गडप. शिरीष तिच्या अगदी जवळ गेला. परंतु काय करावे हे त्याला सुचेना.

तोपर्यंत संगीता गटाराच्या आत जाऊ लागली. शिरीषला भयंकर अपघाताची कल्पना आली. गटार मोठे होते. पाच सहा फुटांची ती चर होती. शिवाय पावसाचे पाणी व शेणमाती यामुळे पूर्ण भरलेली. शेण माती कुजल्याने त्यातील दूषित हवेमुळे संगीताला ओरडणेही अशक्य झाले. ती गटाराबाहेर येण्यासाठी जसजशी धडपडत होती, तसतशी ती आणखी आत जाऊ लागली. तिचा हात तेवढा वर दिसत होता. बाकी सर्व भाग गटारात गेला होता.

तिला वर काढण्यासाठी काय करावे, हे शिरीषला कळेना. संगीताच्या जीवाला धोका आहे एवढेच त्याला जाणवत होते. शिरीषने पळत जाऊन बाजूला पडलेला एक मोठा बांबू आणला व त्याने संगीताच्या हाताजवळ बांबू नेला व तिला पकडायला सांगितले. संगीता शिरिषपेक्षा लहान होती. त्यामुळे वजन थोडे कमी होते. त्याने सर्व शक्ती पणाला लावून तिला वर खेचण्यास सुरुवात केली.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

शिरीषच्या प्रयत्नाने संगीता कमरेपेक्षा वर आली. धोका टळला होता. तिला श्वास घेता येऊ लागला पण पुढे वर खेचणे फार कठीण जाऊ लागले. त्यामुळे शिरीषने ओरडून लोकांना बोलवायला सुरुवात केली. त्याचा आरडा-ओरडा ऐकून लोक धावून आले. तो पर्यंत शिरीषने संगीताचे दोन्ही हात धरून ठेवले आणि तो तिला खेचू लागला. संगीताला शिरीषने जवळ जवळ वर खेचले.

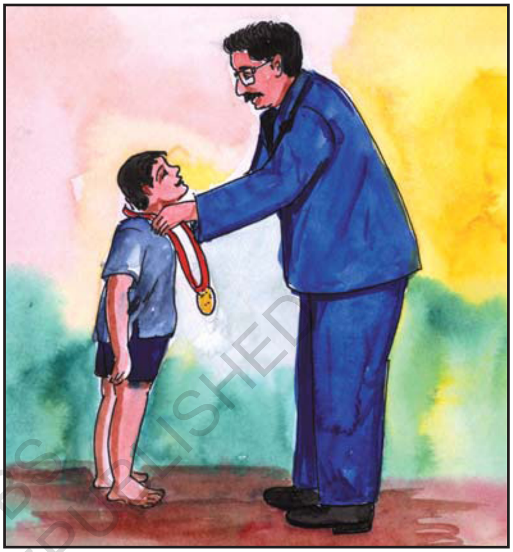

शिरीषच्या प्रसंगावधानाने व त्याच्या पटकन निर्णय घेण्याच्या शक्तीमुळे संगीताचे प्राण वाचले. त्याच्या या बहाद्दुरीचे त्याच्या शाळेतील शिक्षकांना फार कौतुक वाटले. शिरीषला त्याच्या या धाडसाबद्दल राष्ट्रीय पुरस्कार देण्यात आला. 'वीर बालक' म्हणून सरकारने त्याचा सत्कार केला.

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

गुटगुटीत - गोंडस, बाळसेदार, गुंग - गर्क, धुंद, तल्लीन होणे
बागवान - माळी, बगीच्याची देखभाल करणारा भाजी विकणारा असाही एक अर्थ आहे, पुरस्कार - बक्षीस, पणाला लावणे - शर्थीने प्रयत्न करणे

अ) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिही.

१) शिरीष कोठे रहात होता?
२) शिरीषच्या वडिलांचे नाव काय?
३) शिरीष आणि संगीता कोणता खेळ खेळत असत?
४) ती दोघे कशासाठी घराबाहेर गेली होती?
५) सरकारने शिरीषचा कसा गौरव केला?
६) सरकारने शिरीषचा गौरव का केला?

आ) खालील प्रश्नांची उत्तरे तीन–चार वाक्यात लिही.

1) {earf d gJrVm h l i mgmRr H$mUV gm{hË` dmnaV AgV?

2) l i mM gm{hË` O_{dÊ`mgmRr Ë`mZr H$m` H$c?

3) gJrVm H$mUË`m ASMUrV gmnScr?

4) gJrVmcm dmM{dÊ`mgmRr {earfZ H$m` H$c?

5) gJrVmcm da l MÊ`mV {earfcm H$mUVr ASMU Amcr?

इ) तर काय झाले असते सांग.

1) {earf d gJrVm l i Ê`mgmRr Kam~mha nScr ZgVr Va ....

2) gJrVm gH$QmV AgVmZm VW {earf Od i ZgVm Va ....

3) {earfÀ`m {RH$mUr "V' AgVmg Va ....

ई) नमुन्याप्रमाणे शब्दांची अंताक्षरी तयार कर.

CXm. {n | e | dr

a | M | Zm

_

Xm

a | ËZm | H$ | a

K

Zm

W | dm

_

Z | _ | Xm

{nedr, dra, aMZm, Zm_Xma, aËZmH$a, aKZmW, Wdm, dm_Z, Z_Xm.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

1) g _ Z

Z{cZr
ZrcH$R
am_
_YH$a
RH$gZ
Z_Vm
Vmam

टीप : Aem arVrZ _cmÀ`mH$SZ AVm j ar V`ma H$ê$Z ¿`m.

* JmÊ`mMr, JmdmÀ`m ZmdmMr, _cm _ctÀ`m ZmdmMr AVm j ar I i Ê`mg _cmZm àmËgmhZ Úm.

@KTBS
E REPUBLISHED

पाठ १६

माझे गाव

माझ्या गावाच्या पूर्वेला
उभा देवाचा डोंगर
साऱ्या गावाचा आजोबा
त्याची माया गावावर

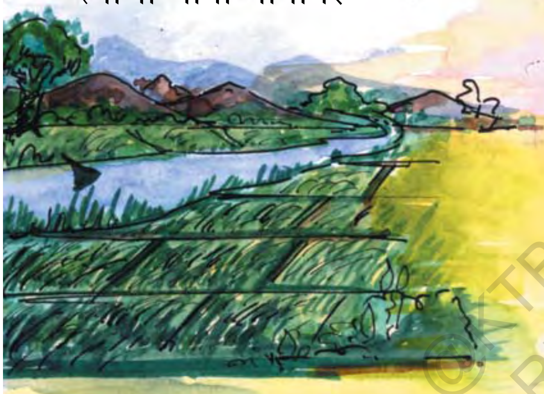

उत्तरेला वाहतसे
माझी नदी मायाबाई
बहरले शेत मळे
सावलीला आमराई

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पश्चिमेला माझे घर
त्यात बाबा आई ताई
परसात पारिजात
अंगणात जाई-जुई

दक्षिणेला माझी शाळा
म्हणे ये रे ये रे बाळा
शिका मन लावुनिया
सायंकाळी खूप खेळा.

– कुसुमाग्रज

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

Am_amB - Amã`mMr ~mJ _m`m - à_

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

1) JmdmÀ`m ndcm H$m` Amh?
2) ZXr H$mUË`m {Xecm dmhV?
3) eV_i H$mR ~hac AmhV?
4) KamV H$mU-H$mU amhVmV Ag H$dr åhUVm?
5) H$ìhm I i md Ag H$drZ gM{dc Amh?
6) H${dVVrb AmOm~m H$mU?

आ) खालील प्रश्नांची उत्तरे २–३ वाक्यात लिही.

1) Jmdmda H$mUmMr _m`m Amh Ag H$dr åhUVm?
2) JmdmÀ`m CÎmaH$Src n[agamM dUZ H$g H$c Amh?
3) KaÀ`m n[agamV HmUHmUVr PmS AmhV?
4) JmdmVrc ~mcH$mZm H$drZ H$mUVm gXe {Xcm Amh?

इ) समानार्थी शब्द लिही.

Xd = ...
AmB = ...
ZXr = ...
\$c = ...
Ka = ...

ई) जोड्या जुळव.

A	~
1) ndcm	A) ZXr
2) npíM_cm	~) _mPr em i m
3) CÎmacm	H$) XdmMm SmJa
4) X{j Ucm	S) _mP Ka

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

उ) शिक्षकांच्या मदतीने शाळेच्या परिसराचा आराखडा तयार कर.

(सूचना – नकाशामध्ये फक्त गल्ल्या व सार्वजनिक ठिकाणे दाखव.)

उत्तर

पश्चिम

पूर्व

दक्षिण

ऊ) तुमच्या गावाच्या परिसरातील एखादे निसर्ग चित्र स्वतंत्र ड्रॉईंग पेपरवर काढ, रंगव आणि सेलो टेपने चिकटव.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

पाठ १७

शकुन अपशकुन

V3B9R3

रामूकाका व दिनूकाका लहानपणापासूनचे मित्र. त्यांची घरेही शेजारी शेजारी. दोघेही शेतात काम करीत असत. दिनूकाकांना प्राणी-पक्षी यांची खूप आवड. त्यांनी आपल्या घरी कुत्रा, मांजर, पोपट असे पाळीव प्राणी, पक्षी पाळले होते. रामूकाकांचा शकुन अपशकुनावर दांडगा विश्वास होता. एके दिवशी पहाटे शेताकडे जाण्यासाठी दार उघडताच त्यांच्या समोरून दिनूकाकांनी पाळलेले मांजर आडवे गेले. उजाडताच मांजर आडवे गेले, आजचा दिवस कसा जाईल याचा विचार करीतच ते शेताकडे जायला बाहेर पडले. योगायोगाने त्या दिवशी त्यांच्या घरी कोणीच नसल्याने भुरट्या चोराने नेमकी ही गोष्ट हेरली व घरातील बऱ्याच वस्तू पळविल्या.

रामूकाका शेताकडून घरी येऊन पाहतात तर काय! घरातील बऱ्याच वस्तू चोरीला गेलेल्या. उठल्याबरोबर मांजर आडवे गेले त्याचाच हा परिणाम, असा विचार करीत त्यांनी मांजराला खूप शिव्या घातल्या. रागारागाने या गोष्टीचा जाब विचारण्यासाठी रामूकाका दिनूकाकांच्या घरी निघाले.पावसाळ्यामुळे दारात खूप निसरड झाली होती. गडबडीत असल्याने ते पाय घसरून पडले व त्यांना बराच मार लागला.

संध्याकाळी दिनूकाकांना रामूकाका पडल्याचे समजले. आणि रामू काकांच्या मनातील आपल्या मांजराबद्दलचे विचारही समजले तेव्हा खुशाली विचारण्यासाठी ते

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

रामूकाकांच्या घरी गेले असता दिनूकाका म्हणाले, ''रामू, आजचा दिवस खूप वाईट होता रे!'' कित्येक दिवसांपासून माझ्या घरी असणारे व वाटेल तिथे हिंडणारे माझे लाडके मांजर आज अकस्मात एका मोटर कारखाली येऊन मेले बघ! आज बिचाऱ्याने उठल्या बरोबर कोणाचे तोंड पाहिले होते कोण जाणे?''

त्या मांजराने पहाटे पहाटे आपलेच तोंड पाहिले होते हे लक्षात येऊन रामूकाका रागाने लाल झाले. हे दिनूकाकांच्या लक्षात आले व ते रामूकाकांना समजावणीच्या सुरात म्हणाले. ''रामू, अरे सकाळी तू घराचा दरवाजा लावून घ्यायला विसरलास म्हणून चोराने ही संधी साधून चोरी केली. त्यात बिचाऱ्या मांजराची काय चूक? शिवाय पावसाळ्यामुळे दारात खूप निसरड झाली होती आणि तू गडबडीत असल्याने पाय घसरून पडलास. त्याला सकाळी आडवे गेलेले मांजर कसे जबाबदार असेल?''

म्हणून सांगतो शकुन-अपशकुन ही निव्वळ अंधश्रद्धा आहे. त्यावर विश्वास ठेवू नये. आपण वैज्ञानिक दृष्टिकोन जोपासावा.

दिनूकाकांचे हे विचार रामूकाकांना पटले. दिनूकाका समाधानाने निघून गेले.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

दांडगा - दृढ, मोठा

भुरटा चोर - छोट्या छोट्या चोऱ्या करणारा

हेरणे - बारकाईने पाहणे

अ) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिही.

१) रामूकाकांच्या मित्राचे नाव काय?

२) रामूकाकांचा कशावर विश्वास होता?

३) मांजर कुणाच्या आडवे गेले?

४) दिनूकाकांचे मांजर कसे मरण पावले?

आ) खालील प्रश्नांचची २–३ वाक्यात उत्तरे लिही.

1) {XZHmHmZr H$mUV nm i rd àmUr nm i c hmV?
2) am_HmHmZm _ma H$m cmJcm?
3) {XZHmHmZr am_HmHmcm H$m` g_OmdZ gm{JVc?
4) {XZHmHmMm ñd^md H$gm hmVm?
5) eH$Z AneH$Z åhUO H$m`?

इ) रिकाम्या जागी योग्य शब्द भर.

1) XmKhr .... H$m_ H$arV hmV.
2) am_HmHm .... cmdZ ¿`m`cm {dgac.
3) .... AmSd Jc Ë`mMmM hm n[aUm_.
4) AmnU .... Ñ{ïH$mZ Omnmgmdm.

ई) तर काय झाले असते ते लिही.

1) am_HmHmZ KamMm XadmOm cmdZ KVcm AgVm Va ....
2) _mOa am_HmHmÀ`m AmSd Jc ZgV Va ....
3) am_HmHm JS~SrV Mmcc ZgV Va ....
4) VÂ`m g_mê$Z _mOa AmSd Jc Va ....

उ) जंगली प्राणी व पाळीव प्राणी यांची यादी कर.

(वाघ, कुत्रा, अस्वल, शेळी, बैल, मांजर, सिंह, हत्ती, गाय, कोल्हा)

nm i rd àmUr	OJcr àmUr

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

ऊ) कंसात दिलेल्या शब्दांच्या सहाय्याने खालील वाक्ये पूर्ण कर.

(पळविणे, आवडणे, पडणे, जोपासणे, विसरणे)

१) दिनूकाकांना प्राणी पक्षी यांची ....

२) रामूकाका दरवाजा लावून घ्यायला ....

३) नेहमी वैज्ञानिक दृष्टिकोन ....

४) चोराने किंमती वस्तू ....

५) रामूकाका पाय घसरून ....

ए) विरुद्धार्थी शब्द लिही.

दिवस	x............	प्रकाश	x............
सकाळ	x............	लहान	x............
आवडता	x............	जय	x............
शकुन	x............	सरळ	x............

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

ऐ) समानार्थी शब्दांच्या जोड्या जुळव.

अ	ब
१) सूर्य	१) धरती
२) पाणी	२) सरिता
३) मित्र	३) जल
४) पृथ्वी	४) भास्कर
५) नदी	५) सखा

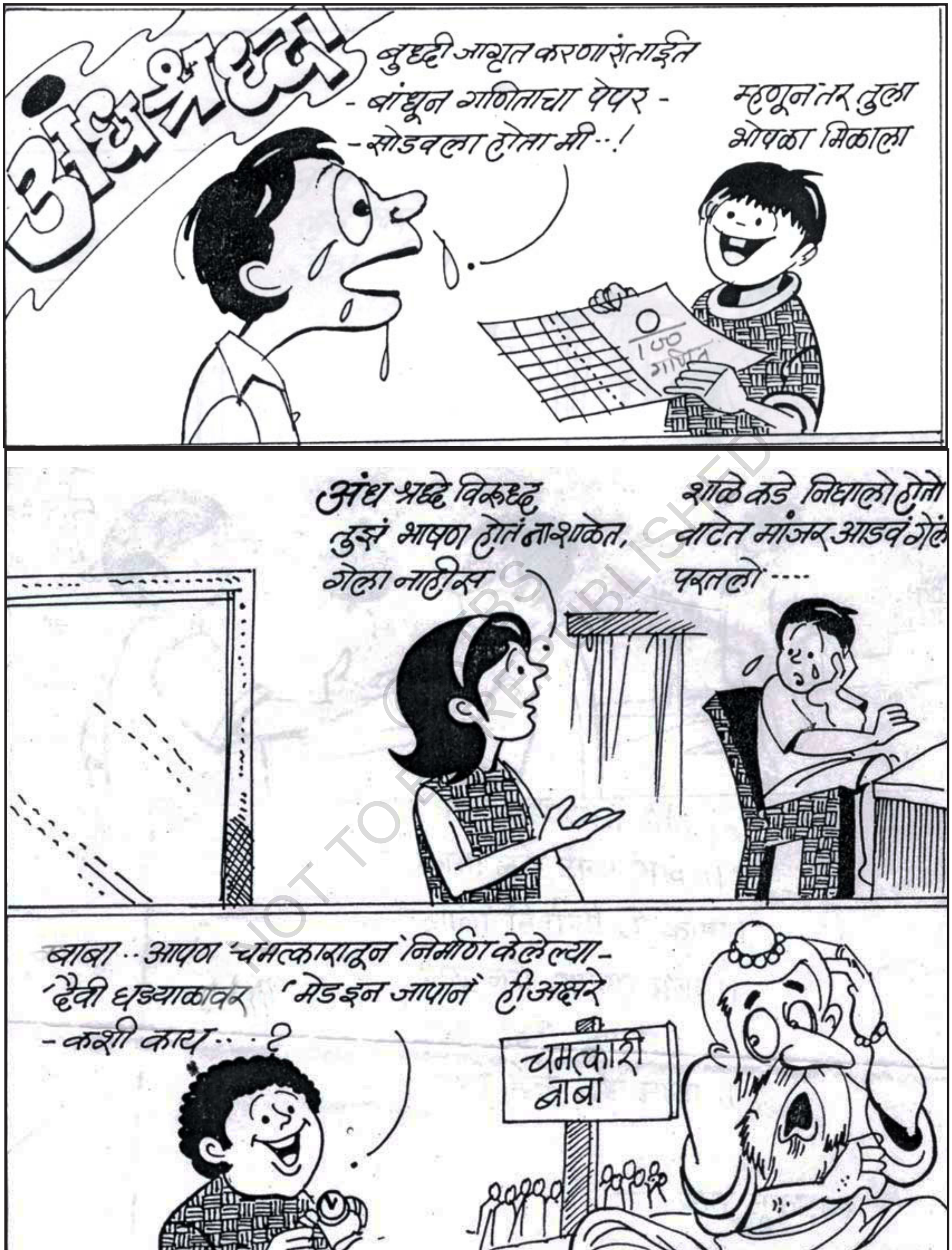

NOT TO BE REPUBLISHED

F7J7V8

पाठ १८

संतवाणी

ज्याने केला उपकार ।
त्यासी नसावे निष्ठुर ।।
ज्याने दिले अन्न ।
त्याचे मोडू नये मन ।।

ज्याने राखीयेला जीव ।
कामा नये अन्य भाव ।।
आला निर्वाणी जो कामा ।
भंगू नये त्याच्या प्रेमा ।।
तुका म्हणे आता ।
कधी हेळू नये माता।।

– संत तुकाराम

NOT TO BE REPUBLISHED

स्वाध्याय

★ नवीन शब्दांचे अर्थ

निष्ठुर - कठोर, कडक

हेळू नये - तिरस्कार करुनये

निर्वाणी - कठीण प्रसंगी

भंगू नये - विसरू नये

अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिही.

१) कोणाशी निष्ठुरपणे वागू नये ?

२) ज्याने अन्न दिले त्याचे काय मोडू नये ?

३) कोणाला विसरू नये ?

४) कोणाला धिक्कारू नये ?

आ) वाच आणि लिही.

१) ज्याने केला उपकार ....
त्यासी नसावे निष्ठुर ....

२) ज्याने राखीयेला जीव ....
कामा नये अन्य भाव ....

३) तुका म्हणे आता ....
कधी हेळू नये माता ....

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

इ) उदाहरणाप्रमाणे कवितेतील नादमय शब्द शोध व लिही.
उदा. उपकार – निष्ठुर

१) ....

२) ....

३) ....

४) ....

५) ....

ई) दिलेल्या अक्षरांच्या सहाय्याने योग्य शब्द कर व शब्दांच्या सहाय्याने रिकाम्या जागा भर. या साठी खाली कंसात दिलेले शब्द तुला मदत करतील.

वृक्षाचे म .... काय वर्णावे ? आपल्या भो....................बहुतेक सौ......................... हिरव्यागार झा.......... दिले आहे. कल्पना करा स............ झाडे या पृ........... काढून टाकली तर पृ........किती भ............आणि कुरूप दिसेल. आपल्या जी................ प्रत्येक शाखा झा..........नी व्यापली आहे. शेतीची अ...................... झाडेच देतात. झाडापासूनच रं....... तयार करतात. झाडा मुळेच पा........ पडतो. वातावरण शु......... होते, म्हणून आपल्या जीवनात झा............. फार महत्व आहे. (झाडांना, पाऊस, आपल्याला, लाकडापासून, जीवनाची, पृथ्वी, सगळी, सौंदर्य, महत्व, भोवतालचे, झाडांनी, पृथ्वीवरून, भकास, अवजारे, खाद्यपदार्थ, रंग, शुद्ध)

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

उ) वाच व फरक समजून घे.

१) आंब्याची – आमराई	५) भाताचे – शेत
२) केळीची – बाग	६) वेळूचे – बन
३) द्राक्षाचा – मळा	७) गवताचे – रान
४) करवंदाची – जाळी	८) फुलांचा – बगीचा

ऊ) मासे पकडा आणि त्यावर लिहिलेल्या शब्दांच्या सहाय्याने रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिही.

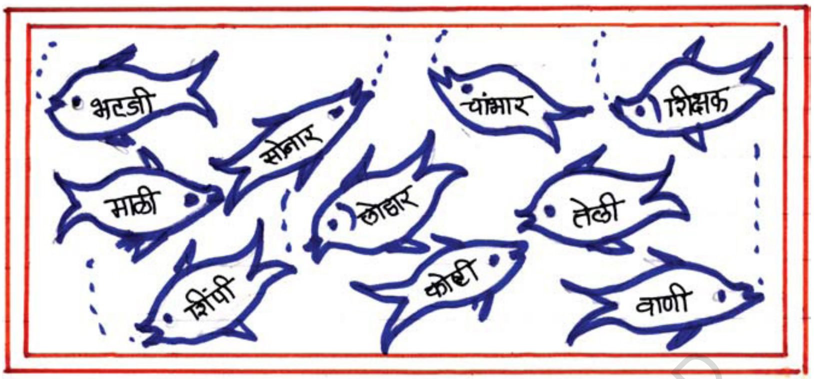

१) दागिने घडवितो तो ....

२) चप्पल शिवतो तो ....

३) ऐरणीवर घण मारतो तो ....

४) कपडे शिवतो तो ....

५) रोज बागेला पाणी घालतो तो ....

६) चरकावर बसून तेल गाळतो तो ....

७) पूजा सांगतो तो ....

८) दुकानातला माल विकतो तो ....

९) मुलांना शिकवितो तो ....

१०)कापड विणतो तो ....

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

ए) व्यवसायावरून येणाऱ्या म्हणी वाच व समजून घे.

१) गवयाचं पोर सुरातच रडायचं.

२) गरज सरो नि वैद्य मरो.

३) सोनारानेच कान टोचावेत.

४) कसायाला गाय धार्जिणी.

शब्द संग्रह

अ

A{hë`m

AË`V

AZm`g

ASmUr

Aà{V_

AcremZ

Aï^Om

AïàYmZ

AH$ñ_mV

आ

AmXë`m

Am I_

AmKmV

AmH$_H$

Am_amB

Am{\$g

इ

इरले

इमारत

इ

Bída

Bem

उ

Cn`o$

CÞV

C{H$Sd

ए

EH$Vm

EH$

ऐ

ऐक्य

E{Vm{gH$

ओ

Amìha

Am i I

अं

AY IÕm

Amã`mMr

क

H$ar

HcmHga

H$mSr

H$M

ख

I {MH$

I n`m

I XH$

ग

J{hdaU

JX

{JèhmBH$

JQJQrV

Jmna

JhñW

घ

KZXmQ

च

{M¸$ma

MOg

छ

N iU

ज

OZOmJaU

Oc{dhma

OmnmgU

झ

PQnQ

Pmd i r

PmH$U

त

VmaU

V~U

VXéñV

ËdMm

{Ìec

द

{XdmU I mZm

{X_m I

{XH$nmc

XdnOm

XmSJm

Ñ{ïH$mZ

ध

धाव

धनुष्य

धबधबा

धरण

न

Z`Z_Zmha

Zd_mg

Zdag

Zdam Ì

Zm`H$

{Z`mOZ

{ZgJaå`

{ZV i

{Zðda

{ZdmUr

प

nar

nÝh

namnH$ma

n`QZ

n i g

nUmcm

nagmV

nm[aOmV

namVZ

nîn

nañH$ma

nmH$ i r

nmam{UH$

nM_hm^V

àdeÛma

àXfU

à{Vq~~

àXe

àgJmdYmZ

àmO°$m

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ब

बस्ती

बचाव

बहर

बहादुरी

बागवान

बिगीबिगी

बेशुद्ध

भ

भरजरी

भादव

भुईकोट

भूमी

भुरटा

भेळपुरी

भंगणे

म

मलमपट्टी

मच्छीमार

मार्गेसर

माथा

मिरग

मुश्किल

मोका

य

यथोचित

र

रनर्स

रत्न

रात्रंदिवस

ल

लई

लाईफ जाकेट

लोकमान्य

लाँच

व

वरदान

वनमहोत्सव

वनराई

वॉटरबॅग

विश्रामगृह

विकेट

वेचिले

वैज्ञानिक

व्यवस्थापक

श

शतरंग

शान

शिल्पकला

स

समुद्रसैर

सत्कार

सान्निध्य

साहसी

सिंहासन

संघर्ष

स्वच्छ

स्वैर

सृष्टी

ह

हळहळ

हेरणे

हेळू नये

हिंमत

हॅट

NOT TO BE REPUBLISHED
@KTBS